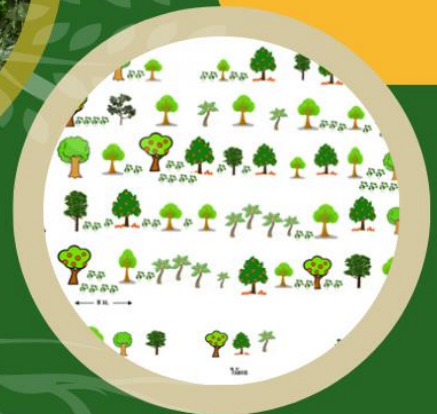

แนวทางปฏิบัติ

โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน
ปีงบประมาณ พ.ศ.2566

จัดทำโดย

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

คำนำ

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดหาและจัดสรรที่ดินทำกิน ควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรมีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ รวมถึงการบริหารทรัพยากร อนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และรักษาพื้นที่เกษตรกรรมในเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดิน อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน โดยได้จัดทำโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน สามารถเพิ่มเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สร้างภูมิคุ้มกัน เกิดเกื้อกูลการผลิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ใช้ที่ดินเสื่อมโทรม และขนาดเล็กให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิด การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน ที่มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพิ่มความสามารถในการผลิต ลดระดับความเสี่ยง ของการผลิตปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เสื่อมโทรมและสูญหาย มีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ และเกิดการยอมรับทางสังคม

สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี (สพท.) โดยกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม (กอฟ.) ได้จัดทำ “แนวทางปฏิบัติโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖” ขึ้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด และ เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานโครงการ และสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ ต่อไป

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ค
สารบัญภาพ	ง
บทที่ ๑ เกษตรกรรมยั่งยืนในเขตปฏิรูปที่ดิน	
๑.๑ ความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืน	๑
๑.๒ รูปแบบของเกษตรกรรมยั่งยืน	๓
๑.๓ เกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบ “วนเกษตร”	๓
๑.๔ ผลการดำเนินงานส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินที่ผ่านมา	๖
บทที่ ๒ โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖	
๒.๑ ความเป็นมาของการดำเนินโครงการ	๗
๒.๒ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และพื้นที่ดำเนินการ	๘
๒.๓ การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย	๘
๒.๔ แนวทางการขับเคลื่อนโครงการ	๙
๒.๕ ขั้นตอนการดำเนินงาน	๑๑
๒.๖ แผนงานและงบประมาณ	๑๖
๒.๗ กรอบแนวคิดและRoad Map	๑๙
๒.๘ ผู้รับผิดชอบโครงการและเบิกจ่ายงบประมาณ	๒๑
๒.๙ การติดตาม ประเมินผล และตัวชี้วัดโครงการ	๒๑
บทที่ ๓ องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน	
๓.๑ แนวทาง/เทคนิคการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบวนเกษตร	๒๒
๓.๒ เป้าหมายของการปรับเปลี่ยน	๒๘
๓.๓ องค์ความรู้อื่น ๆ	๓๓
บรรณานุกรม	๔๕
ภาคผนวก	๔๖
ภาคผนวก ๑ ตัวอย่างชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรขั้นที่ ๑-๒	
ภาคผนวก ๒ ตัวอย่างวัสดุในการเพาะขยายพันธุ์ฯ และวัสดุอื่น ขั้นที่ ๓	
ภาคผนวก ๓ ใบสมัครเข้าร่วมโครงการ	
ภาคผนวก ๔ แบบสอบถามการติดตามและประเมินผลโครงการ/กิจกรรม	
ภาคผนวก ๕ แบบประเมินความพึงพอใจในการอบรมภายใต้โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรฯ	
ปี ๒๕๖๖	
ภาคผนวก ๖ แบบฟอร์มรายงานครุต้นแบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ปี ๒๕๖๖	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑ ขั้นตอนการดำเนินงานของ ส.ป.ก. ส่วนกลาง	๑๑
ตารางที่ ๒ ขั้นตอนการดำเนินงานของ ส.ป.ก.จังหวัด	๑๓
ตารางที่ ๓ แผนงานโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน	๑๖

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑ ประโยชน์ของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน	๒
ภาพที่ ๒ กระบวนการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนในเขตปฏิรูปที่ดิน	๒
ภาพที่ ๓ รูปแบบของเกษตรกรรมยั่งยืน	๓
ภาพที่ ๔ องค์ประกอบของกิจกรรมในแปลงวนเกษตร	๔
ภาพที่ ๕ กิจกรรมทางเลือกในระบบวนเกษตรโดยมีป่าไม้เป็นกิจกรรมเด่นที่แตกต่างจากระบบเกษตรกรรมยั่งยืนประเภทอื่น ๆ	๕
ภาพที่ ๖ แผนที่ตั้งแปลงที่ได้รับการสนับสนุนในโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรฯ ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๔	๖
ภาพที่ ๗ การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการ	๙
ภาพที่ ๘ แนวทางการสนับสนุนปัจจัยการผลิต	๑๑
ภาพที่ ๙ งบประมาณโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ปีงบประมาณ ๒๕๖๖	๑๙
ภาพที่ ๑๐ กรอบแนวคิดการดำเนินงานโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน	๒๐
ภาพที่ ๑๑ Road Map โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน	๒๑
ภาพที่ ๑๒ เส้นทางการปรับเปลี่ยนนิเวศเกษตรของเกษตรกรจากเชิงเดี่ยวสู่ระบบวนเกษตร	๒๓
ภาพที่ ๑๓ หลักการปลูกไม้ ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่างและการปลูกไม้ ๕ ระดับ	๒๔
ภาพที่ ๑๔ ตัวอย่างการทำหลุมพองเพียงประยุกต์	๒๖
ภาพที่ ๑๕ แสดงตัวอย่างพืชในหลุมพองเพียงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒๗
ภาพที่ ๑๖ แสดงความสัมพันธ์ของกิจกรรมในแปลงวนเกษตรของเกษตรกร	๒๘
ภาพที่ ๑๗ พันธุ์กรรมพืชในระบบวนเกษตร	๒๙
ภาพที่ ๑๘ วนผลิตภัณฑ์	๓๐
ภาพที่ ๑๙ การใช้ประโยชน์จากต้นไม้	๓๑
ภาพที่ ๒๐ การประกอบการในระบบวนเกษตร	๓๒
ภาพที่ ๒๑ การเชื่อมโยงรายได้อื่น ๆ	๓๓
ภาพที่ ๒๒ ไม่มีค่า ๕๘ ชนิด	๓๔

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่ ๒๓	การปลูกพืชในระบบวนเกษตร	๓๕
ภาพที่ ๒๔	การปลูกป่าและเห็ด	๓๖
ภาพที่ ๒๕	เห็ดมิพิษและเห็ดกินได้	๓๗
ภาพที่ ๒๖	คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้องตามกฎหมายด้วยตนเอง	๓๘
ภาพที่ ๒๗	คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง (ต่อ)	๓๙
ภาพที่ ๒๘	คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง (ต่อ)	๔๐
ภาพที่ ๒๙	คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง (ต่อ)	๔๑
ภาพที่ ๓๐	คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง (ต่อ)	๔๒
ภาพที่ ๓๑	คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง (ต่อ)	๔๓
ภาพที่ ๓๒	คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง (ต่อ)	๔๔
ภาพที่ ๓๓	คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง (ต่อ)	๔๕

บทที่ ๑

วนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

๑.๑ เกษตรกรรมยั่งยืนในเขตปฏิรูปที่ดิน

๑.๑.๑ ความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืน

ระบบเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานและเชื่อมโยงระหว่างดิน การเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ การเลิกหรือลดการใช้ทรัพยากรจากภายนอกที่อาจเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม และ/หรือสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ตลอดจนเน้นการใช้เทคนิคที่เป็นหรือปรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการธรรมชาติของท้องถิ่นนั้น ๆ (องค์การสหประชาชาติ, ๒๐๐๘)

ระบบการเกษตรที่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตเกษตรกร กระบวนการผลิต และการจัดการทุกรูปแบบ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ ซึ่งนำไปสู่การพึ่งตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๔)

รูปแบบการทำเกษตรกรรมยั่งยืน รวบรวมรูปแบบการทำเกษตรกรรมยั่งยืน และอาชีพทางเลือกที่ส่งเสริมความพอเพียงและความยั่งยืน “เกษตรกรรมยั่งยืน” เป็นวิถีเกษตรกรรมที่ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและดำรงรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศ สามารถผลิตอาหารที่มีคุณภาพและพอเพียงตามความจำเป็นพื้นฐานเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกรและผู้บริโภค พึ่งพาตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ รวมทั้งเอื้ออำนวยให้เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นสามารถพัฒนาได้อย่างเป็นอิสระ ทั้งนี้เพื่อความผาสุกและความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติโดยรวม (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน, มปป.)

สำหรับเกษตรกรรมยั่งยืนของ เป็นกระบวนการผลิตที่มีการสร้างความหลากหลายในแปลง ทั้งพืช สัตว์ และประมง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร มีกระบวนการผลิตที่สะอาด ผลผลิตปลอดภัย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (วิทยา คำภูแสน, ๒๕๖๕)

๑.๑.๒ ลักษณะสำคัญของระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

- ๑) ความหลากหลาย: ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด
- ๒) ความปลอดภัย: หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีและสารพิษในระบบเพื่อลดผลกระทบต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งมีชีวิตในระบบทั้งบนดิน ใต้ดิน น้ำ และอากาศ
- ๓) ดินมีชีวิต: ไม่ทำลายสิ่งมีชีวิตในดิน โครงสร้างดิน และปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้สารอินทรีย์ชีวภาพ
- ๔) การสร้างวงจรหมุนเวียนธาตุอาหาร: สร้างระบบนิเวศเกษตรที่มีการเกื้อกูล หมุนเวียนธาตุอาหารในระบบอย่างสมดุล ลดการพึ่งพิงภายนอก
- ๕) โครงสร้างหลายระดับเลียนแบบนิเวศป่าธรรมชาติ: การสร้างความหลากหลายของพืชสามารถใช้หลักการการปลูกพืชแบบหลายระดับใช้หลักความเกื้อกูล และใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น หลักการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ซึ่งมีพันธุ์ไม้หลายระดับ ที่ให้ประโยชน์ต่างกันทั้งเป็นอาหาร สมุนไพร ไม้ใช้สอย ไม้เชื้อเพลิง และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี ทั้งดิน น้ำ อากาศ (อาทิตยา พงษ์พรหม, ๒๕๖๑)

๑.๑.๓ ประโยชน์ของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

ปัญหาของการเกษตรกระแสหลักหรือพืชเชิงเดี่ยวที่ใช้ปุ๋ยเคมีมากเกินไปทำให้ดินเสื่อมสภาพ อันตรายจากการใช้สารเคมีทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เสี่ยงจากโรคระบาดและแมลงศัตรูพืชเพราะพืชไม่แข็งแรง ขาดภูมิคุ้มกัน ต้นทุนจากปัจจัยการผลิตสูงเพราะไม่สามารถผลิตเองได้และขึ้นกับกลไกตลาด พึ่งพิง

ภายนอกสูงทั้งปัจจัยการผลิตและตลาด การผลิตส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม พันธุ์กรรมท้องถิ่นสูญหาย เพราะต้องซื้อจากแหล่งทุน ราคาผลผลิตผันผวนเสี่ยงต่อการขาดทุนและเป็นหนี้สิน เป็นต้น ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทางออกหนึ่งที่จะหลุดออกจากวังวนปัญหาเหล่านั้นได้คือการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพราะเหตุผลต่าง ๆ เพราะส่งผลดีต่อเกษตรกรโดยรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ ๑

ที่มา: อาทิตยา พงพรหม, ๒๕๖๒
ภาพที่ ๑ ประโยชน์ของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

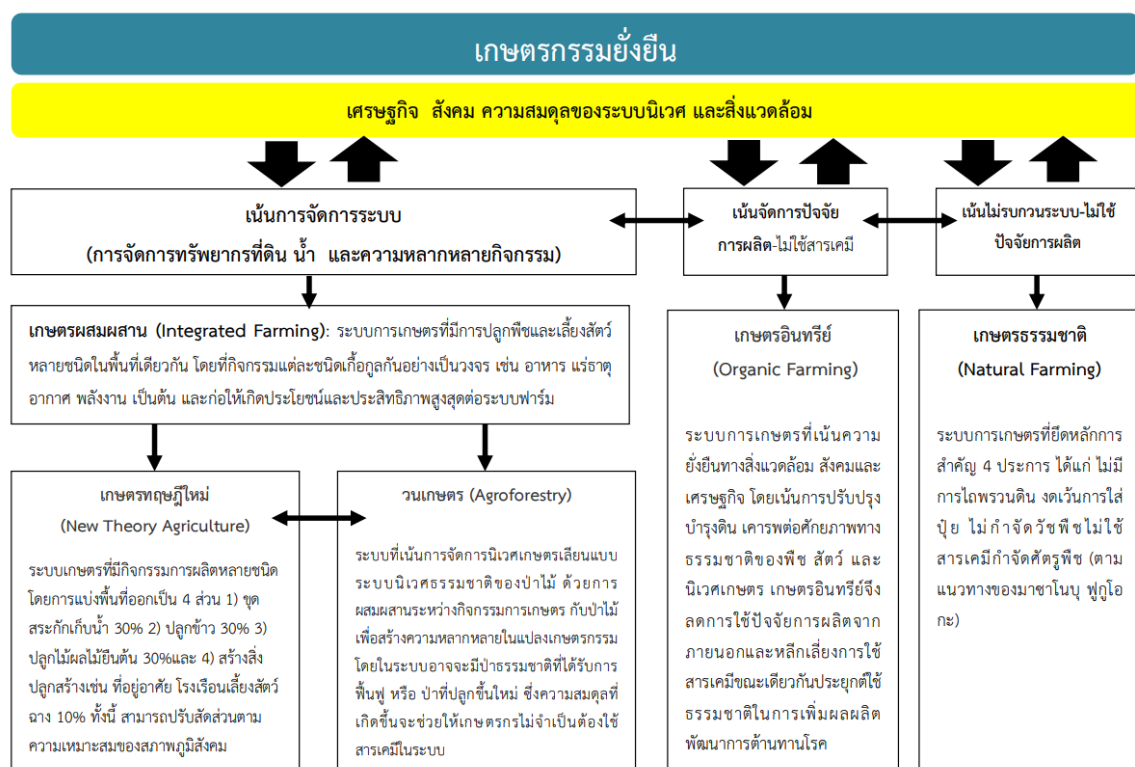
๑.๑.๔ กระบวนการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนในเขตปฏิรูปที่ดิน

ที่มา: วิทยา คำภูแสน, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๒ กระบวนการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนในเขตปฏิรูปที่ดิน

๑.๒ รูปแบบของเกษตรกรรมยั่งยืน

ในประเทศไทย เกษตรกรรมยั่งยืน (Sustainable Agriculture) เป็นรูปแบบที่ยอมรับและบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ เป็นต้นมา คือ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เกษตรอินทรีย์ และเกษตรธรรมชาติ และรูปแบบอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับหลักการเกษตรกรรมยั่งยืนทั้ง ๕ รูปแบบสามารถจัดเป็นกลุ่มได้ ๓ กลุ่ม (๑) เน้นการจัดการระบบดิน น้ำ และความหลากหลายของกิจกรรม (๒) เน้นการจัดการปัจจัยการผลิต และ (๓) เน้นการไม่รบกวนระบบ โดยเกษตรกรรมยั่งยืนในแต่ละระบบข้างต้นมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้ (อติทยา พองพรหม, ๒๕๖๑)

ที่มา: อติทยา พองพรหม , ๒๕๖๑
ภาพที่ ๓ รูปแบบของเกษตรกรรมยั่งยืน

๑.๓ เกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบ “วนเกษตร”

๑.๓.๑ ความหมาย

เป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืน ที่เน้นการจัดการนิเวศเกษตรเลียนแบบระบบนิเวศธรรมชาติของป่าไม้ ด้วยการผสมผสานระหว่างกิจกรรมการเกษตร (ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ประมง) กับการป่าไม้ เพื่อสร้างความหลากหลายในแปลงเกษตรกรรมตั้งแต่ ๒ กิจกรรมขึ้นไปในพื้นที่เดียวกัน ช่วงเวลาเดียวกัน หรือสลับช่วงเวลายังเหมาะสม โดยจะต้องมีกิจกรรมป่าไม้อยู่ในระบบ ทั้งนี้ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ในระบบ ทั้งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และการจัดการอย่างเหมาะสมจะช่วยให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

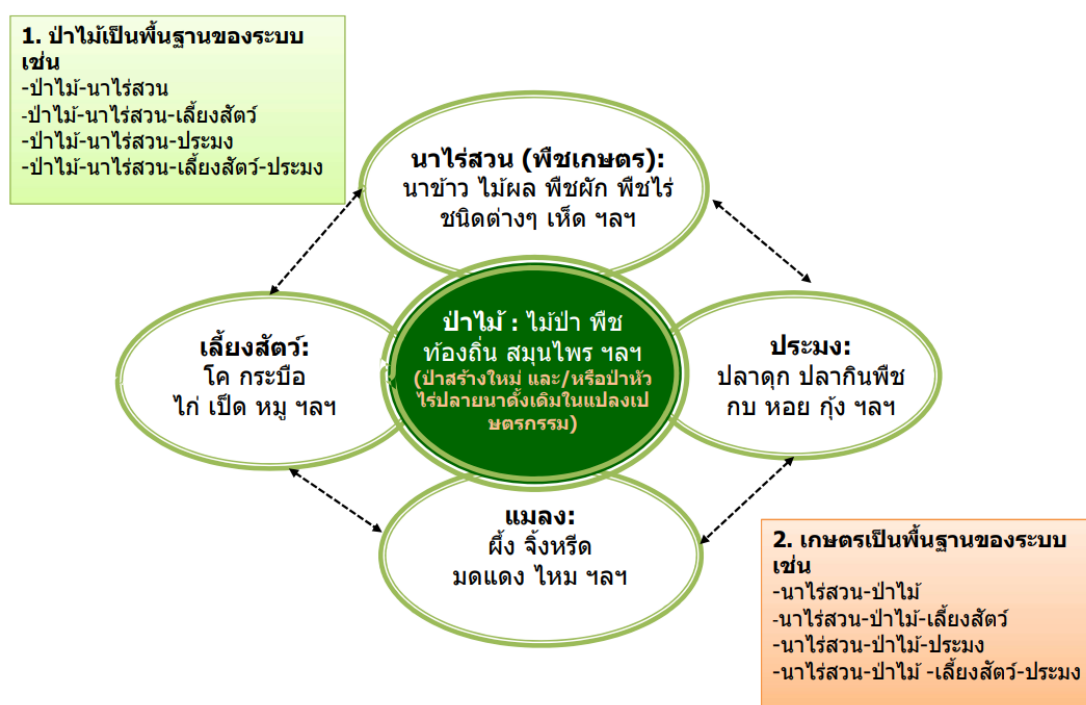
ระบบวนเกษตรเป็นเกษตรกรรมยั่งยืนรูปแบบหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การเพิ่มเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกัน เกื้อกูลการผลิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ใช้ที่ดินเสื่อมโทรมและขนาดเล็กให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น เพิ่มความรู้ نرمย์

และฟื้นฟูทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน ที่มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพิ่มความสามารถในการผลิต ลดระดับความเสี่ยงของการผลิต ปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เสื่อมโทรมและสูญหาย มีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ และมีการยอมรับทางสังคม โดยรวมแล้วยังสอดคล้องในกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สำหรับการเรียกชื่อระบบวนเกษตรนั้นไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับประเภทของกิจกรรมในแปลง โดยอาจจะแบ่งเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ

กลุ่มที่มีป่าไม้เป็นพื้นฐานหรือกิจกรรมหลักของระบบ (อาจจะเป็นป่าธรรมชาติหัวไร่ปลายนาที่เกษตรกรฟื้นฟูอนุรักษ์ไว้เป็นส่วนหนึ่งในแปลงเกษตรหรือป่าไม้ที่ปลูกใหม่) เช่น ป่าไม้-นาไร่สวน-เลี้ยงสัตว์ ป่าไม้-นาไร่สวน เป็นต้น

กลุ่มที่มีระบบเกษตรเป็นพื้นฐานหรือกิจกรรมหลักของระบบ เช่น (๑) นาไร่สวน-ป่าไม้-เลี้ยงสัตว์ (๒) เลี้ยงสัตว์-ป่าไม้-นาไร่สวน (๓) นาไร่สวน-ป่าไม้ เป็นต้น ทั้งนี้ องค์ความรู้ที่จำเป็นในการทำวนเกษตรประกอบด้วย (๑) ความรู้ด้านชนิดพืช และความสัมพันธ์ของระบบย่อยในเชิงวิชาการในระบบวนเกษตร เช่น ระบบนิเวศเกษตรและป่าไม้ ความสัมพันธ์ของต้นไม้ชนิดต่าง ๆ และความสัมพันธ์ของกิจกรรมชนิดของพันธุ์ไม้ในระบบเกษตรและการป่าไม้ เป็นต้น (๒) การเพาะกล้าไม้และขยายพันธุ์ไม้ เช่น กลุ่มพืชพื้นบ้าน พืชป่า และไม้ผลต่าง ๆ เป็นต้น (๓) ความรู้ด้านการจัดการผลผลิตและการตลาด เพื่อให้เกษตรกรสามารถพัฒนาเพิ่มมูลค่าทรัพยากรที่มีอยู่ในแปลงวนเกษตร เช่น สมุนไพร พืชผัก และไม้ท้องถิ่น เป็นต้น (อาทิตยา พองพรหม และคณะ, ๒๕๖๓)

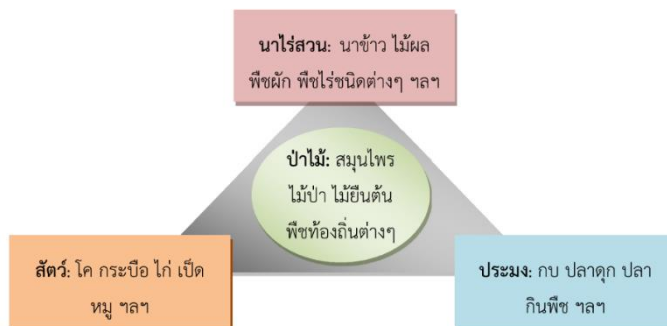
๑.๓.๒ องค์ประกอบของกิจกรรมในแปลงวนเกษตร

ที่มา: อาทิตยา พองพรหม และคณะ, ๒๕๖๐
ภาพที่ ๔ องค์ประกอบของกิจกรรมในแปลงวนเกษตร

๑.๓.๓ รูปแบบวนเกษตร

รูปแบบการทำวนเกษตรจะมีลักษณะแตกต่างไปตามสภาพพื้นที่ ทัศนคติ ความเชื่อวัฒนธรรม ประเพณี และความรู้ความสามารถในการจัดการของเกษตรกรในแต่ละท้องถิ่น โดยมีหลักสำคัญ คือ การมีต้นไม้ใหญ่ และพืชหลายระดับ การเลือกพืชเศรษฐกิจให้เหมาะสมกับพื้นที่ และการใช้ประโยชน์จากการเกื้อกูลกันและกัน ของพืช สัตว์และป่าไม้เพื่อเป็นการใช้ที่ดินให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งจะสามารถให้ประโยชน์ทั้งในระดับครัวเรือนเกษตรกร ชุมชน และภาพรวมของระบบนิเวศเกษตรมีรูปแบบที่หลากหลาย สามารถแยกออกเป็นรูปแบบย่อย ตามกิจกรรมใน ๔ องค์ประกอบ (ดังภาพที่ ๕) โดยมีกิจกรรมตั้งแต่ ๒ กิจกรรมขึ้น ซึ่งมีป่าไม้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานทั้งนี้ สามารถจำแนกเป็นระบบย่อยต่าง ๆ ดังนี้

ที่มา: อาทิตยา พองพรหม และคณะ, ๒๕๖๐

ภาพที่ ๕ กิจกรรมทางเลือกในระบบวนเกษตรโดยมีป่าไม้เป็นกิจกรรมเด่นที่แตกต่างจากระบบเกษตรกรรมยั่งยืนประเภทอื่น ๆ

๑) ระบบการปลูกพืชควบหรือปลูกป่า-นาไร่ เช่น การปลูกพืชเกษตรแทรกภายในสวนป่า ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ คือ

- ๑.๑) ปลูกต้นไม้แนวขอบรอบนอกของแปลงปลูกพืชเกษตร
- ๑.๒) ปลูกต้นไม้สลับแถวเว้นแถวระหว่างไม้ป่ากับพืชเกษตร
- ๑.๓) ปลูกสลับเป็นแถบ ๆ ระหว่างไม้ป่ากับพืชเกษตร
- ๑.๔) ปลูกผสมโดยการสุมอย่างไม่เป็นระเบียบระหว่างต้นไม้ป่ากับพืชเกษตร

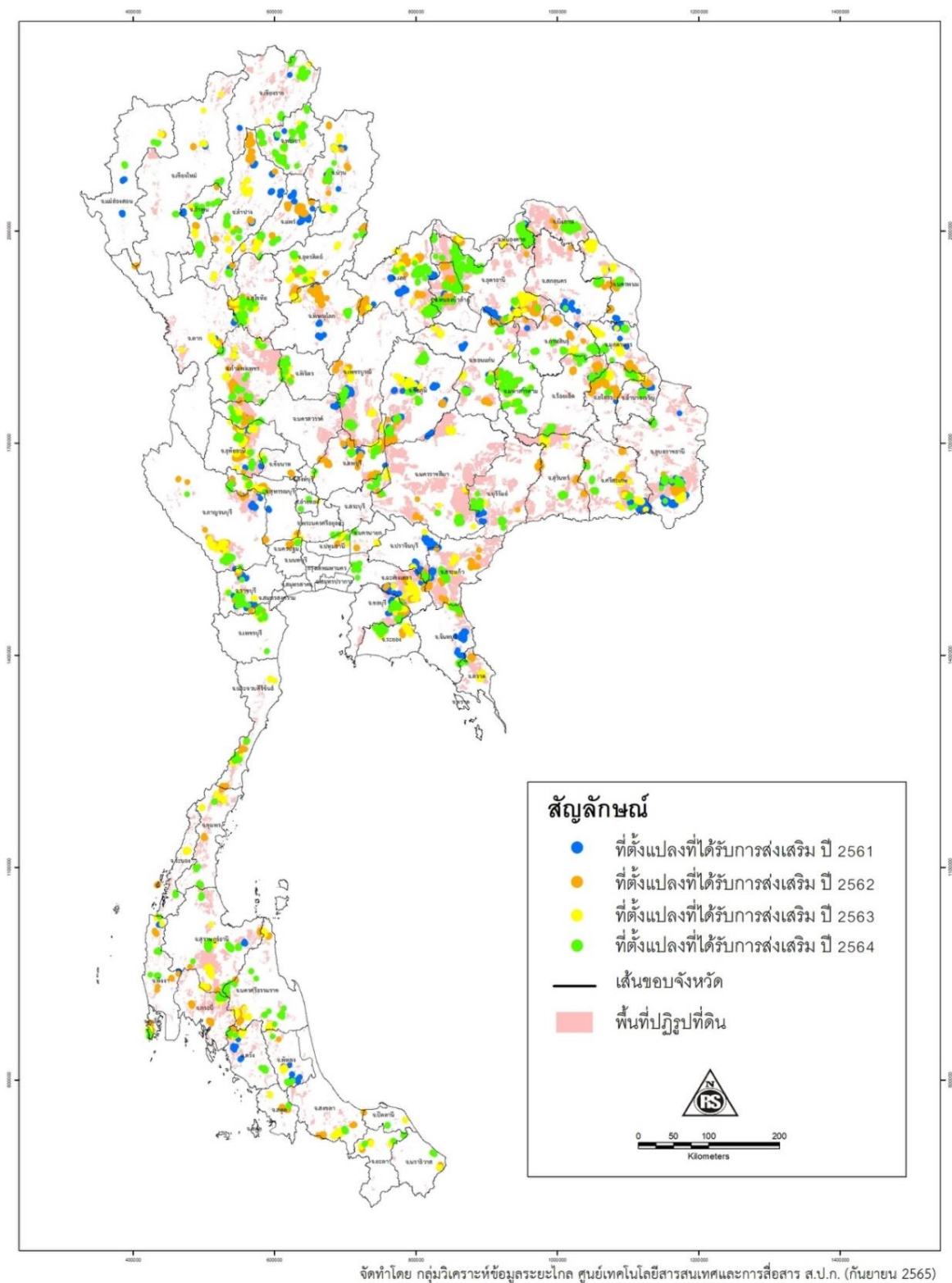
๒) ระบบป่าไม้-ปศุสัตว์เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างการป่าไม้และการเลี้ยงสัตว์โดยปลูกหญ้าหรือพืชอาหารสัตว์ในสวนป่าแล้วปล่อยสัตว์เขาไปเลี้ยงในสวนป่าโดยตรง

๓) ระบบนาไร่-ป่าไม้-ปศุสัตว์ เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างกิจกรรมหลักทั้งสาม คือ การป่าไม้ การเกษตร และการปศุสัตว์ควบคู่กันไปพร้อม ๆ กัน เป็นการรวมสองระบบเข้าด้วยกัน

๔) ระบบป่าไม้-ประมง เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างป่าไม้และการประมง เช่น การทำฟาร์มกุ้งและหอยตามป่าชายเลน การเลี้ยงปลาน้ำจืดตามร่องน้ำระหว่างแถวหรือคันคูของต้นไม้หรือการปลูกไม้โกงกางในบ่อเลี้ยงปลา เป็นต้น (อาทิตยา พองพรหม และคณะ, ๒๕๖๐)

๑.๔ ผลการดำเนินงานส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินที่ผ่านมา

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ - ปัจจุบัน มีผลการดำเนินงานทั้งสิ้นประมาณ ๒๒๗,๒๙๐ ไร่ เกษตรกรได้รับการส่งเสริม จำนวน ๓๐,๐๗๓ ราย

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส.ป.ก., ๒๕๖๕

ภาพที่ ๖ แผนที่ตั้งแปลงที่ได้รับการสนับสนุนในโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรฯ ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๔

บทที่ ๒

โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ปีงบประมาณ ๒๕๖๖

๒.๑ ความเป็นมาของการดำเนินโครงการ

ยุทธศาสตร์ชาติในระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) กำหนดวิสัยทัศน์ให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประเด็นการเกษตรสร้างมูลค่า ประกอบด้วย เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป และเกษตรอัจฉริยะ และยุทธศาสตร์ด้านการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เน้นการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสร้างสมดุลของการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการเกษตร แผนการปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีแนวทางแก้ไขปัญหการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการรักษาและฟื้นฟูให้มีความสมบูรณ์ โดยเน้นให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืนเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ และรัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าเป็นพืชเศรษฐกิจภายใต้การพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของไทยในการพัฒนาภาคเกษตร และการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน ในการปกป้อง รักษา ฟื้นฟู ทรัพยากรป่าไม้ ให้ความสำคัญกับการเพิ่มพื้นที่ป่าของประเทศ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๑ ให้ ส.ป.ก. กำหนดเป็นเงื่อนไขให้ราษฎรปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น อย่างน้อยร้อยละ ๒๐ ของเนื้อที่ที่ได้รับ และกรณีพื้นที่ติดกับป่าไม้ให้ปลูกเป็นแนวกันชน

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดหาและจัดสรรที่ดินทำกินควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรมีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ รวมถึงการบริหารทรัพยากร อนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และรักษาพื้นที่เกษตรกรรมในเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน (ส.ป.ก., ๒๕๖๕) จึงได้ดำเนินโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ภายใต้แผนขับเคลื่อนการบริหารจัดการเกษตรกรรมยั่งยืนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อตอบโจทยยุทธศาสตร์ชาติข้างต้น

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ในเขตปฏิรูปที่ดินยังประสบปัญหาความยากจนและภาระหนี้สินเช่นเดียวกับเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (๒๕๖๓) พบว่า เกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย ๒๒๑,๔๙๐ บาทต่อครัวเรือนต่อปี สำหรับเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินมีหนี้สินเฉลี่ย ๒๖๑,๘๒๗.๕๗ บาทต่อครัวเรือนต่อปี (ส.ป.ก., ๒๕๖๓) ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุหลักมาจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว พึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากภายนอกโดยเฉพาะการใช้สารเคมีเกษตร รวมถึงการจ้างแรงงานเนื่องจากขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน และเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้สภาพดินเสื่อมโทรมลง ขาดอินทรีย์วัตถุ ประกอบกับการขาดแคลนแหล่งน้ำ และประสบภัยแล้ง บางปีประสบอุทกภัย ทำให้ผลผลิตค่อนข้างต่ำและไม่แน่นอน วิถีชีวิตการพึ่งตนเองในอดีตเปลี่ยนแปลงไปพึ่งแหล่งอาหารจากภายนอก ความมั่นคงด้านอาหารทั้งในเรื่องปริมาณ คุณภาพ และความปลอดภัย อาหารธรรมชาติลดลงเนื่องจากป่าไม้ในชุมชนลดลง สภาพนิเวศในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเกษตรกระแสหลักที่ทำให้พืชพรรณและสัตว์ท้องถิ่นที่เป็นอาหารและสมุนไพรหายไประบบนิเวศเกษตรกรประสบปัญหาด้านการตลาดสินค้าเกษตร

ส.ป.ก. เห็นควรดำเนินโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ เพื่อให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยง มีความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ ตลอดจนระบบนิเวศเกษตรในแปลงของเกษตรกรและสภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างยั่งยืน เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับประเทศ

๒.๒ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และพื้นที่ดำเนินการ

๒.๒.๑ วัตถุประสงค์

๑) เพื่อพัฒนาความรู้ของเกษตรกรให้สามารถใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ด้วยระบบวนเกษตร

๒) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตสู่ระบบวนเกษตรแบบพึ่งพาตนเองที่สอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศในแปลงเกษตรกรรม และสภาพสังคมในแต่ละภูมิภาค

๓) เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตปฏิรูปที่ดิน ตามความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่และสภาพภูมินิเวศในแปลงเกษตร

๔) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๒.๒.๒ เป้าหมาย พื้นที่ดำเนินการรวม ๔๕,๐๐๐ ไร่ เกษตรกร ๔,๕๖๖ ราย

๑) เกษตรกรชั้นที่ ๑ แผนงานเกษตรกรรายใหม่

๑.๑) พื้นที่: พื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ๖๖ จังหวัด จำนวน ๔๐,๕๐๐ ไร่

๑.๒) เกษตรกร: เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน ๔,๐๕๐ ราย

๒) เกษตรกรชั้นที่ ๒ แผนงานสร้างต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่

๒.๑) พื้นที่: พื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ๖๖ จังหวัด จำนวน ๔,๕๐๐ ไร่

๒.๒) เกษตรกร: เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน ๔๕๐ ราย

๓) เกษตรกรชั้นที่ ๓ ครูต้นแบบวนเกษตร จำนวน ๖๖ ราย

๒.๒.๓ พื้นที่ดำเนินการ พื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน ๖๖ จังหวัด ประกอบด้วย

๑) ภาคเหนือ จำนวน ๑๗ จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก น่าน นครสวรรค์ พะเยา พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน สุโขทัย อุตรดิตถ์ อุทัยธานี

๒) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๒๐ จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บึงกาฬ บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อุตรดิตถ์ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ

๓) ภาคกลาง จำนวน ๑๕ จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ชัยนาท ตราด ประจวบคีรีขันธ์ ปราจีนบุรี เพชรบุรี ระยอง ราชบุรี ลพบุรี สระแก้ว สระบุรี สุพรรณบุรี

๔) ภาคใต้ จำนวน ๑๔ จังหวัด ได้แก่ กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พังงา พัทลุง ภูเก็ต ยะลา ระนอง สงขลา สตูล สุราษฎร์ธานี

๒.๓ การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

๒.๓.๑ ชั้นที่ ๑ เกษตรกรรายใหม่ เกษตรกรที่สนใจปรับเปลี่ยนจากเกษตรเชิงเดี่ยวเข้าสู่ระบบวนเกษตร

๒.๓.๒ ชั้นที่ ๒ ต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่ คัดเลือกจากเกษตรกรในชั้นที่ ๑ ที่เคยดำเนินการในระหว่างปี ๒๕๖๑-๒๕๖๔ หรือ เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนรูปแบบอื่น หรือ เครือข่ายครูต้นแบบวนเกษตร

๒.๓.๓ ขั้นที่ ๓ ครุดันแบบ คัดเลือกครุดันแบบจากพื้นที่ที่เคยดำเนินการในปีที่ผ่านมา จากขั้นที่ ๒ ดันแบบวนเกษตรรุ่นใหม่ หรือ พื้นที่ที่มีเกษตรกรทำวนเกษตรแต่ยังไม่มีเครือข่าย หรือ ทำเกษตรกรรมยั่งยืน ในรูปแบบอื่น

๒.๔ แนวทางการขับเคลื่อนโครงการ

๒.๔.๑ กระบวนการขับเคลื่อนวนเกษตร

ภาพที่ ๗ การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการ

จากภาพที่ ๗ กระบวนการดำเนินการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการของเกษตรกรเป้าหมาย สามารถดำเนินงานได้ ๒ รูปแบบ โดยดำเนินการในพื้นที่ใหม่และยกระดับขึ้นไป หรือดำเนินการในพื้นที่ที่มี ครุดันแบบวนเกษตรแล้วจึงขยายผลสู่เกษตรกรรายใหม่ มีกระบวนการขับเคลื่อนใน ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑) เกษตรกรขั้นที่ ๑ แผนงานเกษตรกรรายใหม่

- ๑.๑) กำหนดพื้นที่และรับสมัครเกษตรกรที่สนใจที่เข้าร่วมโครงการผ่านสื่อต่าง ๆ
- ๑.๒) สสำรวจ/วิเคราะห์ข้อมูลรายแปลงและความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ พื้นที่ ความรู้พื้นฐาน แรงงาน แหล่งน้ำ ความต้องการพัฒนาความรู้ เป็นต้น
- ๑.๓) สนับสนุนการพัฒนาความรู้และปรับแนวคิดเกษตรกรโดยการศึกษาดูงานจากครุดันแบบวนเกษตรในจังหวัดหรือพื้นที่ใกล้เคียง เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรสนใจปรับเปลี่ยนเข้าสู่วนเกษตร ฝึกปฏิบัติต่าง ๆ พร้อมให้ความรู้หรือแนวคิดการทำวนเกษตร
- ๑.๔) จัดทำแผนและสนับสนุนการพัฒนาระดับแปลง โดยให้เกษตรกรวิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์พื้นที่ ประเมินความต้องการ เลือกรูปแบบวนเกษตรตามความเหมาะสมของพื้นที่และเกษตรกร

๒) เกษตรกรชั้นที่ ๒ แผนงานสร้างต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่

๒.๑) คัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการจากเกษตรกรในชั้นที่ ๑ ที่เคยดำเนินการในระหว่างปี ๒๕๖๑-๒๕๖๔ หรือ เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนรูปแบบอื่น หรือ เครือข่ายครุต้นแบบวนเกษตร

๒.๒) จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำความรู้ไปใช้เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากในแปลงวนเกษตร และร่วมเป็นกลไกในการติดตามสนับสนุนเกษตรกรชั้นที่ ๑ ร่วมกับครุต้นแบบ

๒.๓) สนับสนุนต่อยอดแปลงวนเกษตรเพื่อสร้างความหลากหลาย

๒.๔) จัดเวทีของชุมชนร่วมกับครุต้นแบบในการติดตาม สรุป การประเมินผล

๓) เกษตรกรชั้นที่ ๓ แผนงานสร้างครุต้นแบบวนเกษตร

๓.๑) คัดเลือกครุต้นแบบจากพื้นที่ที่เคยดำเนินการในปีที่ผ่านมา จากชั้นที่ ๒ ต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่ หรือ พื้นที่ที่มีเกษตรกรทำวนเกษตรแต่ยังไม่มีเครือข่าย หรือ ทำเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบอื่น

๓.๒) จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เน้นองค์ความรู้ต่าง ๆ รวมถึงกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนเกษตรกรเป้าหมาย

๓.๓) จัดตั้งกลุ่มและขับเคลื่อน ในการพัฒนาต่อยอดแปลงวนเกษตร และเตรียมความพร้อมสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ขยายผล เช่น ปรับปรุงผังแปลงเพิ่มเติมกิจกรรมความหลากหลาย การจัดการความรู้ การจัดทำสื่อ เทคโนโลยี นวัตกรรมที่เหมาะสม และปัจจัยอื่น ๆ ที่จำเป็น

๓.๔) รวมกลุ่มในการเพาะขยายพันธุ์พืช/สัตว์/ประมง

๓.๕) การรวบรวมจัดการความรู้ จัดทำเอกสารวิชาการ เอกสารเผยแพร่เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูล และชุดความรู้ด้านรูปแบบวนเกษตรทางเลือกในแต่ละภูมิภาค ประโยชน์ของวนเกษตร รูปแบบการจัดการ และอื่น ๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกร ผู้เกี่ยวข้อง และสาธารณะ

๒.๔.๒ การสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการทำวนเกษตร

๑) จัดหาและสนับสนุนพันธุ์ไม้โดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

๑.๑) ร้อยละ ๒๕ ปลูกลำไม้ค่า ๕๘ ชนิด

๑.๒) ร้อยละ ๒๕ ปลูกลำไม้ไผ่สอย

๑.๓) ร้อยละ ๕๐ ปลูกลำพืชอาหาร สมุนไพร และพืชอื่น ๆ ในระบบวนเกษตร ทั้งนี้ ส.ป.ก.จังหวัดสามารถปรับสัดส่วนพันธุ์ไม้ให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร สภาพพื้นที่ ภูมินิเวศ ภูมิสังคม และตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรรผ่านกระบวนการจัดซื้อโดยยึดหลักการป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

๒) สนับสนุนวัสดุในการฝึกปฏิบัติและสนับสนุนวัสดุอื่น ๆ ในการปลูก การขยายพันธุ์ เช่น วัสดุเพาะกล้า ปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยชีวภาพ และวัสดุอื่น ๆ ที่จำเป็นในการทำเกษตร เป็นต้น

๓) วัสดุ/ครุภัณฑ์ ในการพัฒนาแปลง การแปรรูป การบรรจุภัณฑ์ โฆษณาและประชาสัมพันธ์ องค์ความรู้วนเกษตรหรือโครงการ

๔) ตัวอย่างชนิดพันธุ์พืชและวัสดุในการเพาะขยายพันธุ์ (รายละเอียดตามภาคผนวก)

๔.๑) ชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรและวัสดุอื่น ชั้นที่ ๑ เกษตรกรรายใหม่ และ ชั้นที่ ๒ ต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่ โดยงบประมาณต่อไร่ แยกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ (๑) ร้อยละ ๙๐ เป็นพันธุ์ไม้ (๒) ร้อยละ ๑๐ เป็นวัสดุอื่น

๔.๒) ชนิดวัสดุในการเพาะขยายพันธุ์ฯ และวัสดุอื่น ชั้นที่ ๓ ครุต้นแบบวนเกษตร โดยสามารถปรับเปลี่ยนรายการได้ตามความต้องการของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมดำเนินการกับครุต้นแบบ

ภาพที่ ๘ แนวทางการสนับสนุนปัจจัยการผลิต

๒.๔.๓ ประสานเกษตรกรในการเตรียมพื้นที่ ปลุกกล้าไม้ ตามที่ได้สำรวจไว้ และดูแลบำรุงรักษาต้นไม้ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับฤดูกาลปลูกไม้ที่เหมาะสมของแต่ละภูมิภาค เพื่อความอยู่รอดของต้นไม้ที่ปลูก

๒.๔.๔ สรุปบทเรียน ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

๑) ร่วมกับ ส.ป.ก.ส่วนกลาง ลงพื้นที่ติดตาม สรุป และถอดบทเรียนจากครุภัณฑ์แบบวนเกษตร และสนับสนุนครุภัณฑ์แบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติ

๒) ร่วมกับ ส.ป.ก.ส่วนกลาง และเกษตรกร ในการสรุป/ถอดบทเรียน เพื่อกำหนดแผน/กิจกรรมการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง

๓) ร่วมกับ ส.ป.ก. ส่วนกลาง และเกษตรกรในพื้นที่ติดตามและประเมินผลการดำเนินการโครงการ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานต่อไป

๒.๔.๕ ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่องค์ความรู้ เทคโนโลยี และการดำเนินงานระบบวนเกษตร โดยการจัดทำสื่อ/สิ่งพิมพ์/วัสดุ/ครุภัณฑ์ในการโฆษณาและเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ

๒.๕ ขั้นตอนการดำเนินงาน

๒.๕.๑ ส.ป.ก.ส่วนกลาง ในการเตรียมการก่อนเริ่มปีงบประมาณใหม่นั้นต้องมีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกร/พื้นที่เป้าหมาย พัฒนาระบบฐานข้อมูลวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ประสาน ส.ป.ก.จังหวัด เพื่อรวบรวมและใช้เป็นข้อมูลประกอบในการจัดทำแผนงานและงบประมาณ เตรียมข้อมูลความรู้ทางวิชาการ แนวทางการดำเนินงานโครงการ และสื่อต่าง ๆ ให้กับเจ้าหน้าที่และเกษตรกรเป้าหมาย รวมทั้งเตรียมกลไกกำกับ ขับเคลื่อน ติดตาม สนับสนุน และมีการดำเนินการตามแผนงาน ซึ่งรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานมีรายละเอียด ดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ ขั้นตอนการดำเนินงานของ ส.ป.ก. ส่วนกลาง

ลำดับที่	ขั้นตอนการดำเนินงาน	ระยะเวลา
๑	แจ้งแผนการดำเนินงานโครงการและการโอนขายที่ดินกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	ต.ค. ๖๕
๒	จัดส่งคู่มือการดำเนินงานโครงการและแบบฟอร์มที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน	ต.ค. ๖๕
๓	จัดประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการ แนวทางปฏิบัติ ขั้นตอนการดำเนินงาน งบประมาณที่จัดสรร และแบบฟอร์มที่เกี่ยวข้องให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการและผู้เกี่ยวข้อง	ต.ค. ๖๕
๔	ขออนุมัติและจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร “การสร้างและพัฒนาเครือข่ายวนเกษตรให้สอดคล้องกับภูมิสังคมในเขตปฏิรูปที่ดิน” ให้แก่ครุภัณฑ์แบบวนเกษตรและเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด	พ.ย.-ธ.ค. ๖๕
๕	ประสานกับ ส.ป.ก.จังหวัด ในการดำเนินการบันทึกข้อมูลเกษตรกรก่อนเข้าร่วมโครงการ ตามแบบฟอร์มที่กำหนด ในระบบ Google Sheet และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หากข้อมูลไม่ถูกต้อง แจ้ง ส.ป.ก.จังหวัด ดำเนินการแก้ไขข้อมูล	พ.ย.-ธ.ค. ๖๕

ลำดับที่	ขั้นตอนการดำเนินงาน	ระยะเวลา
๖	ติดตามผลการดำเนินงานโครงการและการเบิกจ่ายงบประมาณไตรมาส ๑ โดยการลงพื้นที่ หรือ ผ่านระบบ Zoom Meeting หรือ Line	ธ.ค. ๖๕
๗	ประสานกับ ส.ป.ก.จังหวัด ให้ดำเนินการบันทึกข้อมูลเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรม ตามแบบฟอร์มที่กำหนด ในระบบ Google Sheet และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หากข้อมูลไม่ถูกต้อง แจ้ง ส.ป.ก.จังหวัด ดำเนินการแก้ไขข้อมูล	ม.ค.-มี.ค. ๖๖
๘	สนับสนุนการจัดงาน/ออกร้าน/ส่งเสริมช่องทางการตลาด	ม.ค.-ส.ค. ๖๖
๙	ติดตามผลการดำเนินงานเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมและการเบิกจ่ายงบประมาณไตรมาส ๒ โดยการลงพื้นที่ หรือ ผ่านระบบ Zoom Meeting หรือ Line	ก.พ.-มี.ค. ๖๖
๑๐	วิเคราะห์และประมวลผลเพื่อสรุปตามตัวชี้วัดที่กำหนด (รอบที่ ๑)	มี.ค. ๖๖
๑๑	ขออนุมัติและจัดฝึกอบรมออนไลน์ หลักสูตร “การสร้างและพัฒนาครูต้นแบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน” ให้แก่ครูต้นแบบวนเกษตร	เม.ย. ๖๕
๑๒	ประสานกับ ส.ป.ก.จังหวัด ให้ดำเนินการบันทึกข้อมูลการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ตามแบบฟอร์มที่กำหนด ในระบบ Google Sheet และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หากข้อมูลไม่ถูกต้อง แจ้ง ส.ป.ก.จังหวัด ดำเนินการแก้ไขข้อมูล	เม.ย.-มิ.ย. ๖๖
๑๓	ติดตามผลการดำเนินงานเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและการเบิกจ่ายงบประมาณไตรมาส ๓ โดยการลงพื้นที่ หรือ ผ่านระบบ Zoom Meeting หรือ Line	เม.ย.-มิ.ย. ๖๖
๑๔	ประสานกับ ส.ป.ก.จังหวัด ให้ดำเนินการบันทึกข้อมูลเกษตรกรหลังเข้าร่วมโครงการ ครูต้นแบบวนเกษตร และตัวชี้วัดโครงการ ตามแบบฟอร์มที่กำหนด ในระบบ Google Sheet และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หากข้อมูลไม่ถูกต้อง แจ้ง ส.ป.ก.จังหวัด ดำเนินการแก้ไขข้อมูล	ก.ค.-ส.ค. ๖๖
๑๕	ติดตามผลการดำเนินงานเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและการเบิกจ่ายงบประมาณไตรมาส ๔ โดยการลงพื้นที่ หรือ ผ่านระบบ Zoom Meeting หรือ Line	ก.ค.-ก.ย. ๖๖
๑๖	สรุปและถอดบทเรียนผลการดำเนินงานโครงการ	ส.ค.-ก.ย. ๖๖
๑๗	วิเคราะห์และประมวลผลเพื่อสรุปตามตัวชี้วัดที่กำหนด (รอบที่ ๒)	ก.ย. ๖๖
๑๘	จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานประจำปีเพื่อเสนอต่อผู้บริหาร	ก.ย. ๖๕

๒.๕.๒ ส.ป.ก.จังหวัด ในการเตรียมการจะมีวางแผนงานและงบประมาณเพื่อเสนอ ส.ป.ก. ส่วนกลาง จากนั้นการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ และรับสมัครเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการ จากนั้นรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกร/พื้นที่เป้าหมาย เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการจัดทำแผนพัฒนารายแปลง ร่วมกับการศึกษา/เตรียมข้อมูล ความรู้ทางวิชาการ แนวทางปฏิบัติการดำเนินโครงการ และสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับระบบวนเกษตร เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาเกษตรกรเป้าหมาย เข้าร่วมกระบวนการ ในการเตรียมกลไกกำกับ ขับเคลื่อน ติดตาม สนับสนุน และมีการดำเนินการตามแผนงาน ซึ่งมีรายละเอียด และขั้นตอนการดำเนินงานมี ดังตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ ขั้นตอนการดำเนินงานของ ส.ป.ก.จังหวัด

ลำดับที่	ขั้นตอนการดำเนินงาน	ระยะเวลา
๑	ร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการ ทำความเข้าใจโครงการ/ แนวทางปฏิบัติการดำเนินงาน รับทราบแผนงานและงบประมาณที่ได้รับ	ต.ค. ๖๕
๒	คัดเลือกพื้นที่จาก - เกษตรกรที่ได้รับการจัดสรรที่ดินจาก ส.ป.ก. (ส.ป.ก. ๔ - ๐๑) - เกษตรกรที่มีความประสงค์ทำเกษตรผสมผสานในรูปแบบวนเกษตร - เกษตรกรที่ทำเกษตรผสมผสานหรือเกษตรกรรมยั่งยืนรูปแบบอื่นที่ ประสงค์จะต่อยอดเข้าสู่ระบบวนเกษตร	ต.ค. ๖๕
๓	ประชาสัมพันธ์และรับสมัครเกษตรกรตามตัวอย่างแบบฟอร์มที่กำหนด (ข้อมูลรายบุคคล ข้อมูลแปลงที่ดิน รายได้/รายจ่ายก่อนเข้าร่วมโครงการ และข้อมูลอื่น ๆ) โดยเลือกเกษตรกรเป้าหมายจาก <u>๓.๑ ขั้นที่ ๑ เกษตรกรรายใหม่</u> เกษตรกรที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยวและสนใจปรับเปลี่ยนส่วนเกษตร <u>๓.๒ ขั้นที่ ๒ ต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่</u> เกษตรกรขั้นที่ ๑ ที่เคยดำเนินการในระหว่างปี ๒๕๖๑-๒๕๖๔ หรือ เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนรูปแบบอื่น หรือ เครือข่ายครูต้นแบบวนเกษตร <u>๓.๓ ขั้นที่ ๓ ครูต้นแบบวนเกษตร</u> เกษตรกรจากขั้นที่ ๒ ต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่ หรือ พื้นที่ที่มีเกษตรกร ทำวนเกษตรแต่ยังไม่มีเครือข่าย หรือ ทำเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบอื่น	ต.ค. - พ.ย. ๖๕
๔	จัดทำรายละเอียดโครงการและงบประมาณตามที่ได้รับจัดสรรเสนอต่อ ปฏิรูปที่ดินจังหวัดหรือผู้ว่าราชการจังหวัด	พ.ย. ๖๕
๕	วิเคราะห์และสรุปความต้องการในการสนับสนุนองค์ความรู้ ปัจจัยการ ผลิต และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการอบรมร่วมกับเกษตรกร	พ.ย. ๖๕
๖	จัดทำโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและขออนุมัติโครงการ	พ.ย. ๖๕
๗	ผู้รับผิดชอบโครงการและครูต้นแบบวนเกษตรเข้าร่วมการฝึกอบรม เชิงปฏิบัติการ หลักสูตร “การสร้างและพัฒนาเครือข่ายวนเกษตร ให้สอดคล้องกับภูมิสังคมในเขตปฏิรูปที่ดิน”	พ.ย.-ธ.ค. ๖๕
๘	ดำเนินการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ/ศึกษาดูงานและประเมินผลการ ฝึกอบรม/ความรู้ที่เกษตรกรได้รับการพัฒนา ขั้นที่ ๑ - ๓ โดยมีแนวทาง ในการฝึกอบรมให้เกษตรกร ดังนี้ <u>๘.๑ ขั้นที่ ๑ เกษตรกรรายใหม่</u> - หลักการป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง - ความรู้นิเวศเกษตรในการเกื้อกูลกันระหว่างดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ ภูมิสังคม - นวัตกรรมหลุมพอเพียง สวนยางยั่งยืน ป่าครอบครัว เกษตรธาตุสี่ - การปลูกไม้หลายระดับ การเพิ่มความหลากหลายในแปลง - พันธุกรรมพืช/สัตว์/ประมง ในระบบวนเกษตรที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่	พ.ย. ๖๕-มี.ค. ๖๖ (ภาคใต้ให้เร่ง ดำเนินการ ฝึกอบรมให้แล้ว เสร็จก่อนภาคอื่น)

ลำดับที่	ขั้นตอนการดำเนินงาน	ระยะเวลา
	- ฝึกปฏิบัติการเพาะขยายพันธุ์พืช/สัตว์/ประมง <u>๘.๒ ขั้นที่ ๒ ต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่</u> - วนผลิตภัณฑ์ จากผลผลิตในแปลง เช่น พืชกินใบ/ผล/ดอก หรือ สมุนไพร และการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ - การเพาะขยายพันธุ์พืช/สัตว์/ประมง - พัฒนาทักษะการเป็นกลไกในชุมชนร่วมกับครูต้นแบบในการติดตาม เพื่อช่วยแก้ไขปัญหา ให้คำปรึกษา และสนับสนุนเกษตรกรในการปฏิบัติ ระดับแปลง <u>๘.๓ ขั้นที่ ๓ ครูต้นแบบวนเกษตร</u> - ความรู้ในทักษะการเป็นผู้นำ การเป็นวิทยากร และการถ่ายทอดความรู้ - ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม การวางแผนพัฒนา/การผลิต/ การวางแผนธุรกิจและการตลาด และกระบวนการส่งเสริมแบบมีส่วนร่วม เช่น โรงเรียนเกษตรกร เป็นต้น - การใช้ประโยชน์จากต้นไม้ ได้แก่ การนำใบมาเป็นวัตถุดิบในการทำปุ๋ย กิ่งไม้ไปเผาถ่านและทำน้ำส้มควันไม้ เมล็ดนำมาเพาะขยายพันธุ์ และ เนื้อไม้นำมาแปรรูปเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย เฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น - ธนาคาร/การประกอบการพันธุ์กรรม โดยเป็นแหล่งในการเพาะ ขยายพันธุ์พืช/ปศุสัตว์/ประมงเพื่อแจกจ่ายสมาชิก รวมทั้งยกระดับ การเป็นผู้ประกอบการจำหน่ายพันธุ์ไม้โดยการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็น สหกรณ์หรือนิติบุคคล รวมทั้งสามารถจำหน่ายให้ ส.ป.ก. - การเชื่อมโยงรายได้อื่น เช่น การเกษตรเชิงท่องเที่ยว คาร์บอนเครดิต	
๙	บันทึกข้อมูลเกษตรกรก่อนเข้าร่วมโครงการและรายงานผลเกษตรกร ที่ผ่านการฝึกอบรม ตามแบบฟอร์มที่กำหนดในระบบ Google Sheet (ภาพแปลง ข้อมูลรายบุคคล ข้อมูลแปลงที่ดิน รายได้/รายจ่ายก่อนเข้าร่วม โครงการ และข้อมูลอื่น ๆ) และดำเนินการแก้ไขตามข้อคิดเห็นของ ส.ป.ก. ส่วนกลาง	พ.ย. - มี.ค. ๖๕
๑๐	จัดทำสรุปผลการดำเนินงานไตรมาส ๑-๒ เสนอเลขาธิการ ส.ป.ก.	มี.ค. ๖๕
๑๑	จัดเตรียม/จัดหา/สนับสนุนพันธุ์ไม้ และวัสดุโฆษณาและเผยแพร่ ดังนี้ <u>ขั้นที่ ๑ เกษตรกรรายใหม่ และ ๒ ต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่</u> - พันธุ์ไม้ (ร้อยละ ๙๐ ของงบประมาณต่อไร่) แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน เช่น ๑) ร้อยละ ๒๕ ปลูกไม้มีค่า ๕๘ ชนิด ๒) ร้อยละ ๒๕ ปลูกไม้ใช้สอย ๓) ร้อยละ ๕๐ ปลูกพืชอาหาร สมุนไพร และพืชอื่น ๆ ในระบบวนเกษตร - วัสดุอื่น (ร้อยละ ๑๐ ของงบประมาณต่อไร่) ในการปลูก การขยายพันธุ์ เช่น วัสดุเพาะกล้า ปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยชีวภาพ	ม.ค.-มี.ย. ๖๖ (ภาคใต้ให้เร่ง ดำเนินการ ฝึกอบรมให้แล้ว เสร็จก่อนภาคอื่น)

ลำดับที่	ขั้นตอนการดำเนินงาน	ระยะเวลา
	<u>ขั้นที่ ๓ ครุต้นแบบวนเกษตร</u> - วัสดุในการเพาะขยายพันธุ์พืช/สัตว์/ประมง เพื่อใช้ในการรวมกลุ่มเพาะขยายพันธุ์ให้ทันกับฤดูกาลผลิตของเกษตรกร - จัดทำเอกสาร/สื่อ/ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ครุต้นแบบวนเกษตร	
๑๒	ประสานเกษตรกรในการเตรียมพื้นที่ปลูก	ม.ค.-พ.ค. ๖๖
๑๓	ขับเคลื่อนแผนงานครุต้นแบบในการรวมกลุ่มเพื่อเพาะขยายพันธุ์พืช/ปศุสัตว์/ประมง รวมทั้งจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ครุต้นแบบเพื่อขยายผลองค์ความรู้	ม.ค.-เม.ย. ๖๖
๑๔	ผู้รับผิดชอบโครงการและครุต้นแบบวนเกษตรเข้าร่วมการจัดฝึกอบรมออนไลน์ หลักสูตร “การสร้างและพัฒนาครุต้นแบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน” ให้แก่ครุต้นแบบวนเกษตร	เม.ย. ๖๖
๑๕	ติดตามผลการดำเนินงานพร้อมทั้งเก็บข้อมูลที่จำเป็น (รายได้/รายจ่าย หลังเข้าร่วมโครงการ กิจกรรมของกลุ่ม การนำความรู้ไปใช้ จำนวนพื้นที่ปรับเปลี่ยน ผลที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการ และข้อมูลอื่น ๆ)	เม.ย.-ส.ค. ๖๖
๑๖	ดำเนินการบันทึกข้อมูลเกษตรกรหลังเข้าร่วมโครงการ ตามแบบฟอร์มที่กำหนด ในระบบ Google Sheet (ภาพแปลง ข้อมูลบุคคล ข้อมูลที่ดิน รายได้/รายจ่ายหลังเข้าร่วมโครงการ ชนิดพันธุ์ไม้ที่สนับสนุน และข้อมูลอื่น ๆ) และดำเนินการแก้ไขตามข้อคิดเห็นของ ส.ป.ก. ส่วนกลาง	พ.ค.-ส.ค. ๖๖
๑๗	ร่วมกับ ส.ป.ก. ส่วนกลาง ในการสรุปและถอดบทเรียนผลการดำเนินงานโครงการ	ส.ค.-ก.ย. ๖๖
๑๘	จัดทำสรุปผลการดำเนินงาน ผลการเบิกจ่ายงบประมาณ พร้อมทั้งภาพถ่ายในรูปแบบเล่มรายงาน เสนอต่อผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นลายลักษณ์อักษร	ก.ย. ๖๕

๒.๖ แผนงานและงบประมาณ

๒.๖.๑ แผนงานโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยมีแผนการดำเนินงานขับเคลื่อนใน ๓ ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานในพื้นที่ ๖๖ จังหวัด ดังตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ แผนงานโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

ภาค/จังหวัด		แผนงาน						พื้นที่ ๓
		รวม		พื้นที่ ๑		พื้นที่ ๒		
		เนื้อที่ (ไร่)	เกษตรกร (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	เกษตรกร (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	เกษตรกร (ราย)	
รวมทั้งสิ้น ๖๖ จังหวัด		๔๕,๐๐๐	๔,๕๖๖	๔๐,๕๐๐	๔,๐๕๐	๔,๕๐๐	๔๕๐	๖๖
ภาคเหนือ ๑๗ จังหวัด		๑๓,๑๐๐	๑,๓๒๗	๑๑,๗๙๐	๑,๑๗๙	๑,๓๑๐	๑๓๑	๑๗
๑	กำแพงเพชร	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๒	เชียงราย	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑
๓	เชียงใหม่	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๔	ตาก	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑
๕	นครสวรรค์	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๖	น่าน	๖๐๐	๖๑	๕๔๐	๕๔	๖๐	๖	๑
๗	พะเยา	๓๐๐	๓๑	๒๗๐	๒๗	๓๐	๓	๑
๘	พิจิตร	๓๐๐	๓๑	๒๗๐	๒๗	๓๐	๓	๑
๙	พิษณุโลก	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๑๐	เพชรบูรณ์	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑
๑๑	แพร่	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๑๒	แม่ฮ่องสอน	๑๐๐	๑๑	๙๐	๙	๑๐	๑	๑
๑๓	ลำปาง	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๑๔	ลำพูน	๓๐๐	๓๑	๒๗๐	๒๗	๓๐	๓	๑
๑๕	สุโขทัย	๓๐๐	๓๑	๒๗๐	๒๗	๓๐	๓	๑
๑๖	อุตรดิตถ์	๖๐๐	๖๑	๕๔๐	๕๔	๖๐	๖	๑
๑๗	อุทัยธานี	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		๑๙,๐๐๐	๑,๙๒๐	๑๗,๑๐๐	๑,๗๑๐	๑,๙๐๐	๑๙๐	๒๐
๑	กาฬสินธุ์	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๒	ขอนแก่น	๖๐๐	๖๑	๕๔๐	๕๔	๖๐	๖	๑
๓	ชัยภูมิ	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑
๔	นครพนม	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๕	นครราชสีมา	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๖	บึงกาฬ	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๗	บุรีรัมย์	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๘	มหาสารคาม	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๙	มุกดาหาร	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๑๐	ยโสธร	๖๐๐	๖๑	๕๔๐	๕๔	๖๐	๖	๑
๑๑	ร้อยเอ็ด	๖๐๐	๖๑	๕๔๐	๕๔	๖๐	๖	๑
๑๒	เลย	๓๐๐	๓๑	๒๗๐	๒๗	๓๐	๓	๑
๑๓	ศรีสะเกษ	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑

ภาค/จังหวัด		แผนงาน						
		รวม		ขั้นที่ ๑		ขั้นที่ ๒		ขั้นที่ ๓
		เนื้อที่ (ไร่)	เกษตรกร (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	เกษตรกร (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	เกษตรกร (ราย)	
๑๔	สกลนคร	๖๐๐	๖๑	๕๔๐	๕๔	๖๐	๖	๑
๑๕	สุรินทร์	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๑๖	หนองคาย	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑
๑๗	หนองบัวลำภู	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๑๘	อุดรธานี	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๑๙	อุบลราชธานี	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๒๐	อำนาจเจริญ	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑
ภาคกลาง		๘,๑๐๐	๘๒๕	๗,๒๙๐	๗๒๙	๘๑๐	๘๑	๑๕
๑	กาญจนบุรี	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๒	จันทบุรี	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑
๓	ฉะเชิงเทรา	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๔	ชลบุรี	๔๐๐	๔๑	๓๖๐	๓๖	๔๐	๔	๑
๕	ชัยนาท	๒๐๐	๒๑	๑๘๐	๑๘	๒๐	๒	๑
๖	ตราด	๒๐๐	๒๑	๑๘๐	๑๘	๒๐	๒	๑
๗	ประจวบคีรีขันธ์	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑
๘	ปราจีนบุรี	๓๐๐	๓๑	๒๗๐	๒๗	๓๐	๓	๑
๙	เพชรบุรี	๒๐๐	๒๑	๑๘๐	๑๘	๒๐	๒	๑
๑๐	ระยอง	๒๐๐	๒๑	๑๘๐	๑๘	๒๐	๒	๑
๑๑	ราชบุรี	๖๐๐	๖๑	๕๔๐	๕๔	๖๐	๖	๑
๑๒	ลพบุรี	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๑๓	สระแก้ว	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑
๑๔	สระบุรี	๒๐๐	๒๑	๑๘๐	๑๘	๒๐	๒	๑
๑๕	สุพรรณบุรี	๔๐๐	๔๑	๓๖๐	๓๖	๔๐	๔	๑
ภาคใต้		๔,๘๐๐	๔๙๔	๔,๓๒๐	๔๓๒	๔๘๐	๔๘	๑๔
๑	กระบี่	๓๐๐	๓๑	๒๗๐	๒๗	๓๐	๓	๑
๒	ชุมพร	๕๐๐	๕๑	๔๕๐	๔๕	๕๐	๕	๑
๓	ตรัง	๔๐๐	๔๑	๓๖๐	๓๖	๔๐	๔	๑
๔	นครศรีธรรมราช	๒๐๐	๒๑	๑๘๐	๑๘	๒๐	๒	๑
๕	นราธิวาส	๑๐๐	๑๑	๙๐	๙	๑๐	๑	๑
๖	ปัตตานี	๑๐๐	๑๑	๙๐	๙	๑๐	๑	๑
๗	พังงา	๔๐๐	๔๑	๓๖๐	๓๖	๔๐	๔	๑
๘	พัทลุง	๓๐๐	๓๑	๒๗๐	๒๗	๓๐	๓	๑
๙	ภูเก็ต	๑๐๐	๑๑	๙๐	๙	๑๐	๑	๑
๑๐	ยะลา	๑๐๐	๑๑	๙๐	๙	๑๐	๑	๑
๑๑	ระนอง	๑,๓๐๐	๑๓๑	๑,๑๗๐	๑๑๗	๑๓๐	๑๓	๑
๑๒	สงขลา	๒๐๐	๒๑	๑๘๐	๑๘	๒๐	๒	๑
๑๓	สตูล	๑๐๐	๑๑	๙๐	๙	๑๐	๑	๑
๑๔	สุราษฎร์ธานี	๗๐๐	๗๑	๖๓๐	๖๓	๗๐	๗	๑

๒.๖.๒ งบประมาณโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ รวมทั้งสิ้น ๔๑,๗๑๔,๓๐๐ บาท (สี่สิบเอ็ดล้านเจ็ดแสนหนึ่งหมื่น-สี่พันสามร้อยบาทถ้วน) โดยตั้งจ่าย ณ ส.ป.ก. ส่วนกลาง ๒,๖๖๑,๕๔๐ บาท (สองล้านหกแสนหกหมื่นหนึ่งพันห้าร้อยสี่สิบบาทถ้วน) และตั้งจ่าย ณ ส.ป.ก.จังหวัด ๓๙,๐๕๒,๗๖๐ บาท (สามสิบเก้าล้านห้าหมื่นสองพันเจ็ดร้อยหกสิบบาทถ้วน) รายละเอียดดังภาพที่ ๘

รายการ	งบประมาณ (บาท)	รายการ	งบประมาณ (บาท)	รายการ	งบประมาณ (บาท)	รายการ	งบประมาณ (บาท)
ภาคเหนือ	11,406,618	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	16,568,775	ภาคกลาง	6,956,180	ภาคใต้	4,121,187
1) กำแพงเพชร	1,161,548	18) กาฬสินธุ์	1,161,548	38) กาญจนบุรี	1,161,548	53) กระบี่	250,523
2) เชียงราย	403,983	19) ขอนแก่น	481,323	39) จันทบุรี	403,983	54) ชุมพร	403,983
3) เชียงใหม่	1,161,548	20) ชัยภูมิ	403,983	40) ฉะเชิงเทรา	1,161,548	55) ตรัง	327,863
4) ตาก	403,983	21) นครพนม	1,161,548	41) ชลบุรี	327,863	56) นครศรีธรรมราช	174,403
5) นครสวรรค์	1,161,548	22) นครราชสีมา	1,161,548	42) ชัยนาท	174,403	57) นราธิวาส	98,283
6) น่าน	481,323	23) บึงกาฬ	1,161,548	43) ตราด	174,403	58) ปัตตานี	98,283
7) พะเยา	250,523	24) บุรีรัมย์	1,161,548	44) ประจวบคีรีขันธ์	403,983	59) พังงา	327,863
8) พิจิตร	250,523	25) มหาสารคาม	1,161,548	45) ปราจีนบุรี	250,523	60) พัทลุง	250,523
9) พิษณุโลก	1,161,548	26) มุกดาหาร	1,161,548	46) เพชรบุรี	174,403	61) ภูเก็ต	98,283
10) เพชรบูรณ์	403,983	27) ยโสธร	481,323	47) ระยอง	174,403	62) ยะลา	98,283
11)แพร่	1,161,548	28) ร้อยเอ็ด	481,323	48) ราชบุรี	481,323	63) ระนอง	1,161,548
12) แม่ฮ่องสอน	99,095	29) เลย	250,523	49) ลพบุรี	1,161,548	64) สงขลา	174,403
13) ลำปาง	1,161,548	30) ศรีสะเกษ	403,983	50) สระแก้ว	403,983	65) สตูล	98,283
14) ลำพูน	250,523	31) สกลนคร	481,323	51) สระบุรี	174,403	66) สุราษฎร์ธานี	558,663
15) สุโขทัย	250,523	32) สุรินทร์	1,161,548	52) สุพรรณบุรี	327,863		
16) อุตรดิตถ์	481,323	33) หนองคาย	403,983				
17) อุทัยธานี	1,161,548	34) หนองบัวลำภู	1,161,548				
		35) อุตรธานี	1,161,548				
		36) อุบลราชธานี	1,161,548				
		37) อำนาจเจริญ	403,983				

ภาพที่ ๘ งบประมาณโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ปีงบประมาณ ๒๕๖๖

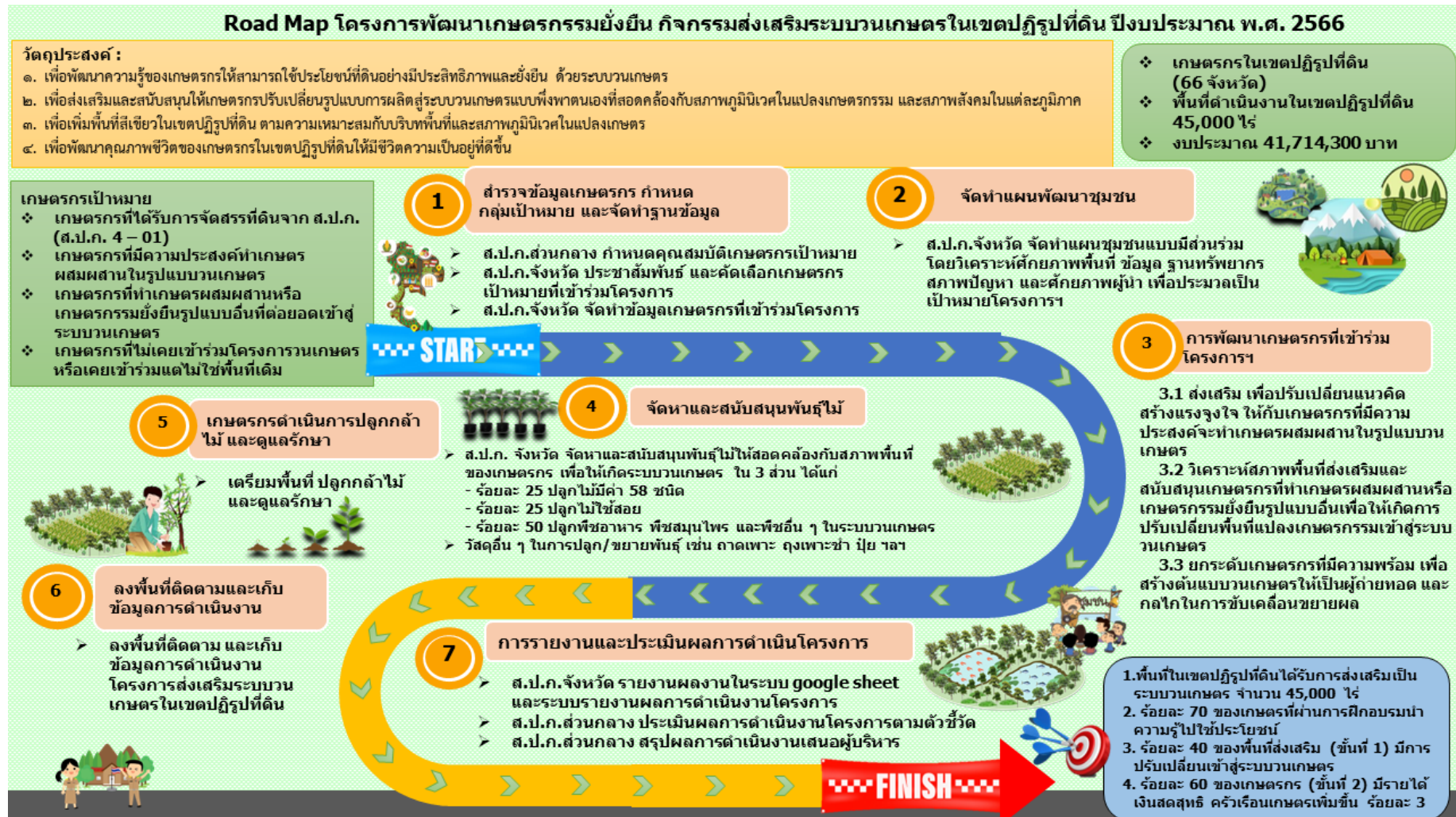
๒.๗ กรอบแนวคิด และ Road Map

๒.๗.๑ กรอบแนวคิดโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

ภาพที่ ๑๐ กรอบแนวคิดการดำเนินงานโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

๒.๗.๒ Road Map โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

๒.๘ ผู้รับผิดชอบโครงการและเบิกจ่ายงบประมาณ

๒.๘.๑ นายวิทยา คำภูแสน	ผู้อำนวยการกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม	๐๒-๒๗๑-๑๔๓๒
๒.๘.๒ นายพชร แสนหล้า	นักวิชาการปฏิบัติการที่ดินชำนาญการ	๐๒-๒๗๑-๑๔๓๒

๒.๙ การติดตาม ประเมินผล และตัวชี้วัดโครงการ

๒.๙.๑ การติดตามและประเมินผล

๑) เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด ๖๖ จังหวัด รายงานผลการดำเนินงานในระบบรายงานแผนงานผลงานประจำเดือนผ่านทาง Google Sheet

๒) เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ส่วนกลาง (สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี และสำนักวิชาการและแผนงาน) รายงานผลการดำเนินงานในระบบติดตามและประเมินผลแห่งชาติ (eMENSCR)

๓) ส.ป.ก. ส่วนกลาง ลงพื้นที่ติดตาม ประเมินผล และการถอดบทเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ปรับปรุงงานและวางแผนการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการในลำดับต่อไป

๒.๙.๒ ตัวชี้วัด

๑) เชิงปริมาณ: พื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินได้รับการส่งเสริมเป็นระบบวนเกษตร จำนวน ๔๕,๐๐๐ ไร่

๒) เชิงคุณภาพ:

๒.๑) เกษตรกรชั้นที่ ๑ แผนงานเกษตรกรรายใหม่

(๑) ร้อยละ ๗๐ ของเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมนำความรู้ไปใช้

(๒) ร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ส่งเสริม (ชั้นที่ ๑) ที่มีการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบวนเกษตร

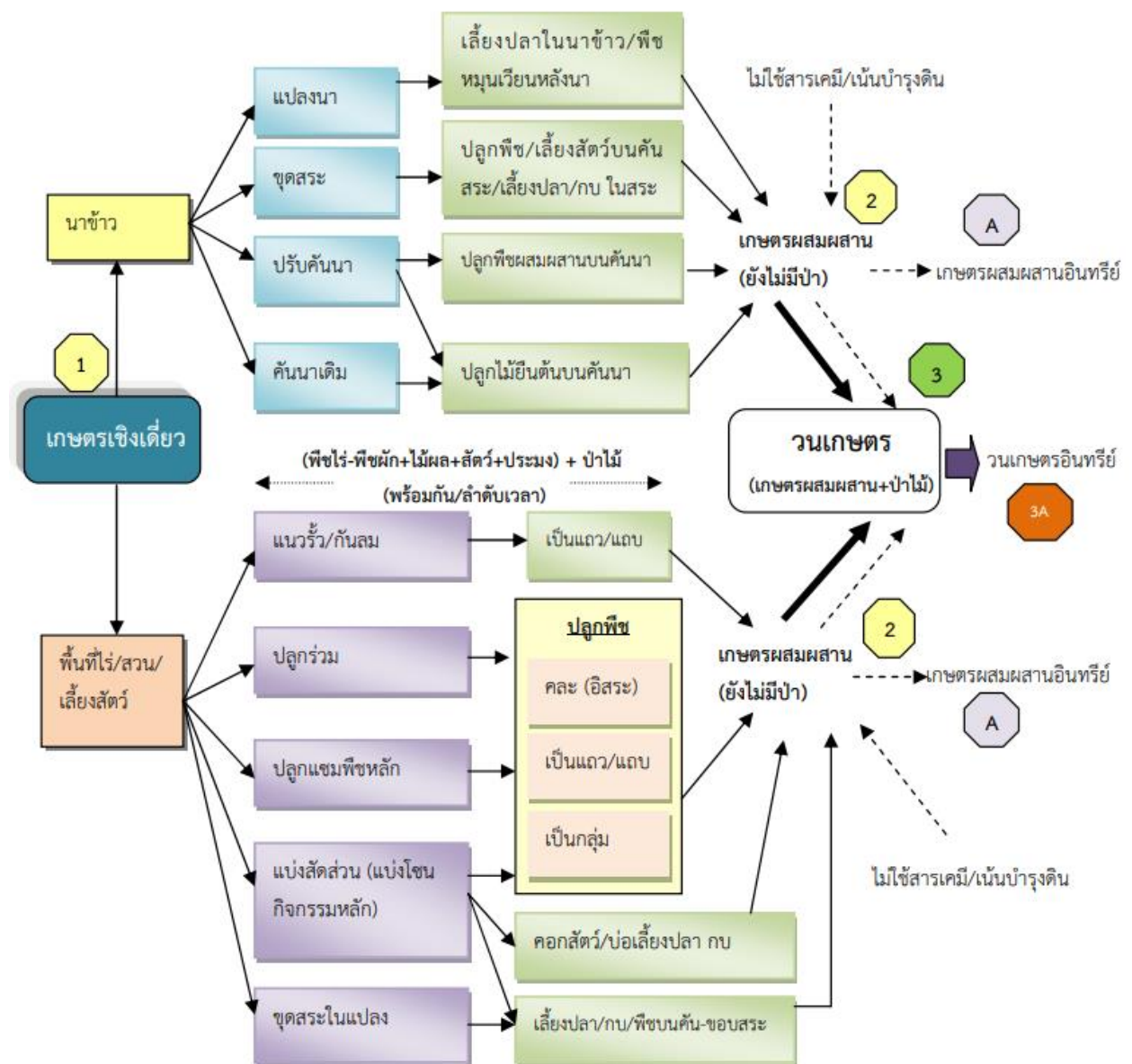
๒.๒) เกษตรกรชั้นที่ ๒ แผนงานสร้างต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่: ร้อยละ ๖๐ ของเกษตรกร (ชั้นที่ ๒) มีรายได้เงินสดสุทธิ คราวเรือนเกษตรเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๓

บทที่ ๓

องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

๓.๑ แนวทาง/เทคนิคการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบวนเกษตร

แนวทางปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบวนเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่เริ่มจากการทำพืชไร่เชิงเดี่ยว หรือนาข้าว (หมายเลข ๑) แล้วค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนแนวคิดและเริ่มการปลูกพืชผสมผสาน และเลี้ยงสัตว์ (หมายเลข ๒) เพิ่มชนิดพืชจาก ๒ ชนิด เป็นหลายชนิดมากขึ้น และมีการปลูกพืชยืนต้นเพื่อสร้างป่าในแปลง โดยมีเป้าหมายปลูกเป็นไม้ร่มครกหรือหว้งผลในระยะยาว (หมายเลข ๓) โดยเกษตรกรจะเริ่มจากพื้นที่ ขนาดเล็กก่อนแล้วจึงขยายจนเต็มแปลง ในช่วงเริ่มต้นมักจะปลูกเป็นแถว หลังจากนั้นจะเลือกชนิดพืช ชนิดต่าง ๆ ตามความชอบมาปลูกร่วมหรือปลูกแซมบริเวณที่มีช่องว่างและมีแสงแดดส่องถึง ดังภาพที่ ๑๑

ที่มา: อาทิตยา พongพรหม, ๒๕๖๑

ภาพที่ ๑๒ เส้นทาง การปรับเปลี่ยนนิเวศเกษตรของเกษตรกรจากเชิงเดี่ยวสู่ระบบวนเกษตร

๓.๑.๑ หลักการปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่างและการปลูกไม้ ๕ ระดับ

การปลูกป่า 5 ระดับ

พระราชดำริการพัฒนาป่าไม้ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในการผสมผสาน การอนุรักษ์ ดิน น้ำ และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ควบคู่กับความต้องการด้านเศรษฐกิจ

ป่า 3 อย่าง

- 1. ป่าไม้ใช้สอย**
ไม้โตเร็ว สำหรับใช้ในครัวเรือน เช่น สะเดา ไม้ไผ่
- 2. ป่าไม้กินได้**
ไม้ผล เช่น มะม่วง และผักกินใบ
- 3. ป่าไม้เศรษฐกิจ**
ไม้ที่ปลูกไว้ขาย เช่น ไม้สัก

ประโยชน์ 4 อย่าง

- 1. ป่าไม้ใช้สอย**
นำมาสร้างบ้าน ทำดอกสตั้ว ต่ามจอบเสียม หรือกระทั่งใช้เป็นเชื้อเพลิง
- 2. ป่าไม้กินได้**
นำมาเป็นอาหาร และเป็นยาสมุนไพร
- 3. ป่าไม้เศรษฐกิจ**
เป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือน สามารถนำมาจำหน่ายได้
- 4. ประโยชน์ในการช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ**
ช่วยสร้างสมดุลของระบบนิเวศ

พออยู่

พอกิน

พอใช้

พอร่มเย็น

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
 ภาพที่ ๑๓ หลักการปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่างและการปลูกไม้ ๕ ระดับ

ที่มา: กรมป่าไม้ - www.google.com
 ข้อมูล : นางสาวอรรณพ ธุลี
 (สำนักงานพัฒนาทรัพยากรชีวภาพภาคใต้) 2562

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
 สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี
 กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

(อาทิตยา พองพรหม และคณะ, ๒๕๖๐) การปลูกไม้ ๓ อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ จะให้ประโยชน์ ๔ ประการ คือ ไม้ใช้สอยและเศรษฐกิจ ไม้พิน ไม้กินได้และประการสุดท้าย คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย ซึ่งประเภทไม้ ๓ อย่างที่เหมาะสมแก่การปลูกนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเน้นให้ใช้พันธุ์ไม้ ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น เพราะเป็นไม้ที่สามารถเจริญเติบโตได้ดี มีลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่อยู่แล้ว ไม่เป็นการเสี่ยงต่อภาวะการรอดตายและการเจริญเติบโต เป็นที่รู้จักของราษฎรในท้องถิ่นอย่างดี ประเภทของป่า ๓ อย่าง และการใช้ประโยชน์ ๔ อย่าง และแนวทางปฏิบัติสรุปได้ ดังนี้

๑) ป่า ๓ อย่าง ได้แก่

(๑) ไม้ใช้สอย ไม้สำหรับใช้ก่อสร้าง ทำเครื่องมือเครื่องใช้ ต่าง ๆ เช่น ไม้ไผ่ ไม้โตเร็ว ไม้เนื้อแข็งชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

(๒) ไม้กินได้ คือ ไม้ผล พืชผักที่ใช้เป็นอาหาร รวมถึงสมุนไพรชนิดต่าง ๆ

(๓) ไม้เศรษฐกิจ คือ ไม้ที่ปลูกไว้ขาย เช่น ไม้ผล ไม้ขายเนื้อ เช่น สัก เป็นต้น

๒) ประโยชน์ ๔ อย่าง ได้แก่

(๑) ประโยชน์ในการเป็นไม้ใช้สอย โดยนำมาสร้างบ้าน ทำเล้าเปิด เล้าไก่ ค้ำจอบ/เสียม ทำหัตถกรรม หรือเป็นไม้พินในการหุงต้ม

(๒) ประโยชน์ในการเป็นอาหาร ทั้งพืชกินใบ กินผล กินหัว และเป็นยาสมุนไพร

(๓) ประโยชน์ในการเป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือน เป็นพืชที่สามารถนำมาจำหน่ายได้ ซึ่งควรปลูกพืชหลากหลายชนิดเพื่อลดความเสี่ยงเรื่องราคาตกต่ำและไม่แน่นอน

(๔) ประโยชน์ในการช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ การปลูกพืชที่หลากหลายอย่างเป็นระบบ ช่วยสร้างสมดุลของระบบนิเวศ ช่วยปกป้องผิวดินให้ชุ่มชื้น ดูดซับน้ำฝน และค่อย ๆ ปลดปล่อยความชื้นสู่แปลงเกษตรกรรม

ทั้งนี้ การปลูกอาจใช้เทคนิคการปลูกพืช ๕ ระดับ ตามระดับชั้นความสูงของต้นไม้ และระบบนิเวศของป่า ดังนี้

๑) ไม้ระดับสูง เช่น ตะเคียน ยางนา มะค่าโมง สะตอ มะพร้าว เป็นต้น

๒) ไม้ระดับกลาง เช่น ผักหวาน ตัว พลุ กำลังเสือโคร่ง กล้วย เป็นต้น

๓) ไม้พุ่มเตี้ย เช่น ผักหวานบ้าน มะนาว พริกไทย ย่านาง เสาวรส เป็นต้น

๔) ไม้เลื้อยดิน เช่น หน้าวัว ผักเสี้ยน มะเขือเทศ สะระแหน่ เป็นต้น

๕) ไม้หัวใต้ดิน เช่น ข่า ตะไคร้ ขมิ้น ไพล ผือก มัน บุก กลอย เป็นต้น

การปลูกป่า ๓ อย่าง มีข้อควรพิจารณา ดังนี้

๑) การปลูกช่วงแรกควรเลือกปลูกไม้เบิกนำ เช่น แค มะรุม สะเดา กล้วย อ้อย ไม้ ข้าว และพืชผัก เพราะเป็นอาหารไม้ใช้สอยที่โตและให้ผลผลิตเร็ว สามารถคลุมดินลดดูดซับความชุ่มชื้น ทั้งนี้ควรเน้นปลูกพืชกินได้ที่โตเร็ว เพื่อเป็นแหล่งอาหารและไม้ใช้สอย

๒) ปลูกไม้เพื่อที่อยู่อาศัย หรือไม้เศรษฐกิจขนาดใหญ่ หรือไม้ระดับสูงควรปลูกในปีที่ ๒

๓) ไม้สมุนไพร ส่วนใหญ่จะเป็นไม้พุ่มเตี้ย ไม้เลื้อยดิน และไม้หัวใต้ดิน มักจะเจริญเติบโตได้ดีในที่ร่มหรือร่มรำไร

๔) นาข้าวควรเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถให้ผลผลิตเพียงพอตลอดปี

๕) ควรขุดร่องน้ำขนาดเล็กเพื่อเก็บน้ำและความชุ่มชื้นแก่ต้นไม้ และสามารถเลี้ยงปลาเพื่อเป็นอาหาร และหมุนเวียนน้ำไปสู่บ่อขนาดใหญ่

[illegible]

ภาพที่ ๑๔ ตัวอย่างการทำหลุมพองเพียงประยุกต์

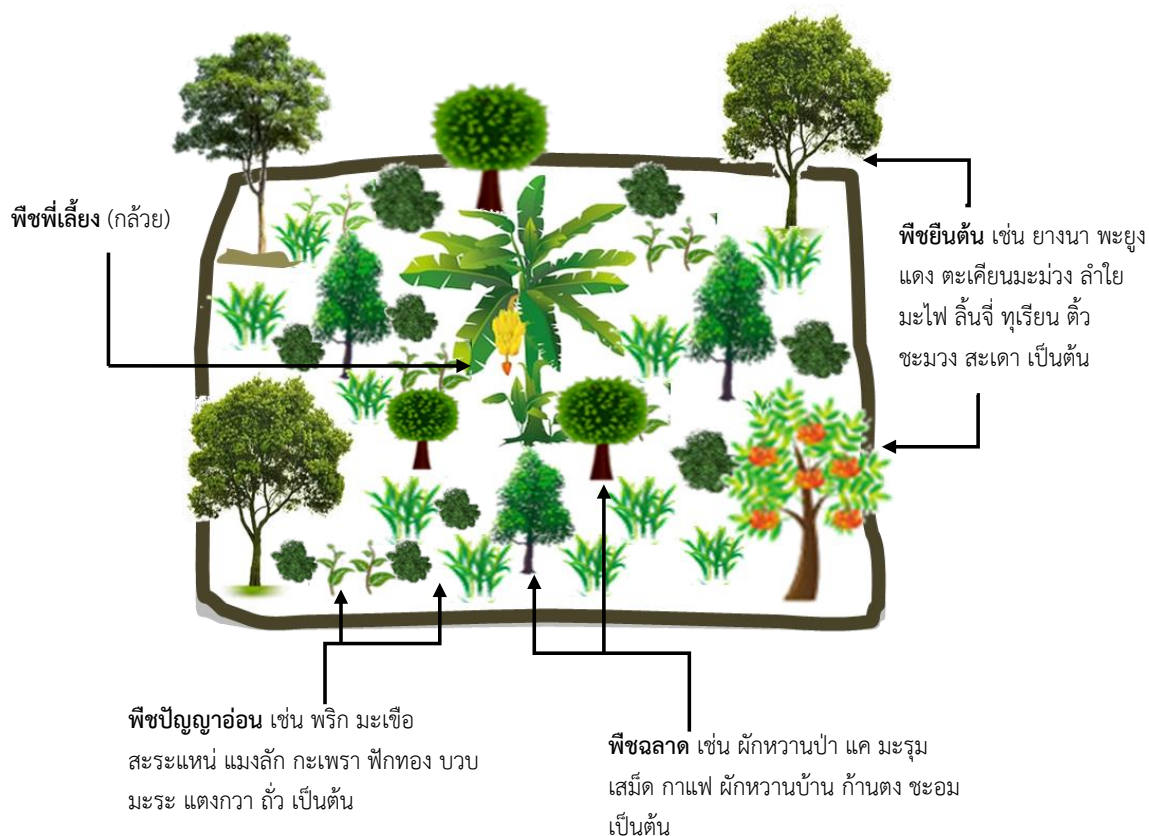
ปลุกอะไรในหลุมพอเพียง

๒. พืชฉลาด เป็นพืชข้ามปี เก็บผลผลิตได้นานพอสมควร เช่น ชะอม ผักหวาน มะละกอ ผักต้ว ผักเม็ก เริ่มเก็บกินได้ตั้งแต่ ๑ เดือน

๓. **พืชปัญญาอ่อน หรือ พืชรายวัน** เป็นกลุ่มพืชล้มลุก ปลูกง่าย ตายเร็ว ต้องคอยปลูกใหม่ ดูแลรดน้ำทุกวัน เก็บผลผลิตได้เร็ว และได้ทุกวัน เช่น พริก มะเขือ กะเพรา โหระพา ตะไคร้ ข่า พักทอง แตงกวา ผักบุ้งจีน ฯลฯ เริ่มเก็บกินได้ตั้งแต่ ๑๕ วัน

๔. **พืชบ้านาญ** เป็นพืชยืนต้น เก็บกิน เก็บขายได้ระยะยาว เช่น ขนุน มะม่วง มะนาว กระท้อน เงาะ ทุเรียน มังคุด ยางพารา เป็นต้น ในหลุมหนึ่งควรเลือกปลูกแค่ประเภทเดียว

๕. **พืชมรดก** เป็นกลุ่มไม้ใช้สอยที่อายุยืน เก็บไว้เป็นมรดกได้ เช่น ประดู่ สักทอง ยางนา สะเดา พะยูง ชิงชัน ไม้กลุ่มนี้เป็นไม้ใหญ่ ควรปลูกฝังตรงข้ามกับต้นกล้วย (อาทิตยา พองพรหม และคณะ, ๒๕๕๘)

ที่มา: อาทิตยา พองพรหม, ๒๕๖๕

ภาพที่ ๑๕ แสดงตัวอย่างพืชในหลุมพองเพียงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓.๑.๓ ปลูกและเลี้ยงอะไรในระบบวนเกษตร

เกษตรกรที่ทำวนเกษตรมีรูปแบบการจัดการชนิด และจำนวนกิจกรรมที่ต่างกัน เช่น นาไร่สวน-ป่าไม้ นาไร่สวน-ป่าไม้-ปศุสัตว์ นาไร่สวน-ป่าไม้-ปศุสัตว์-ประมง ชนิดพืช และสัตว์ในแต่ละกิจกรรมหลักทั้ง ๔ กลุ่ม สามารถยกตัวอย่างได้ ดังนี้

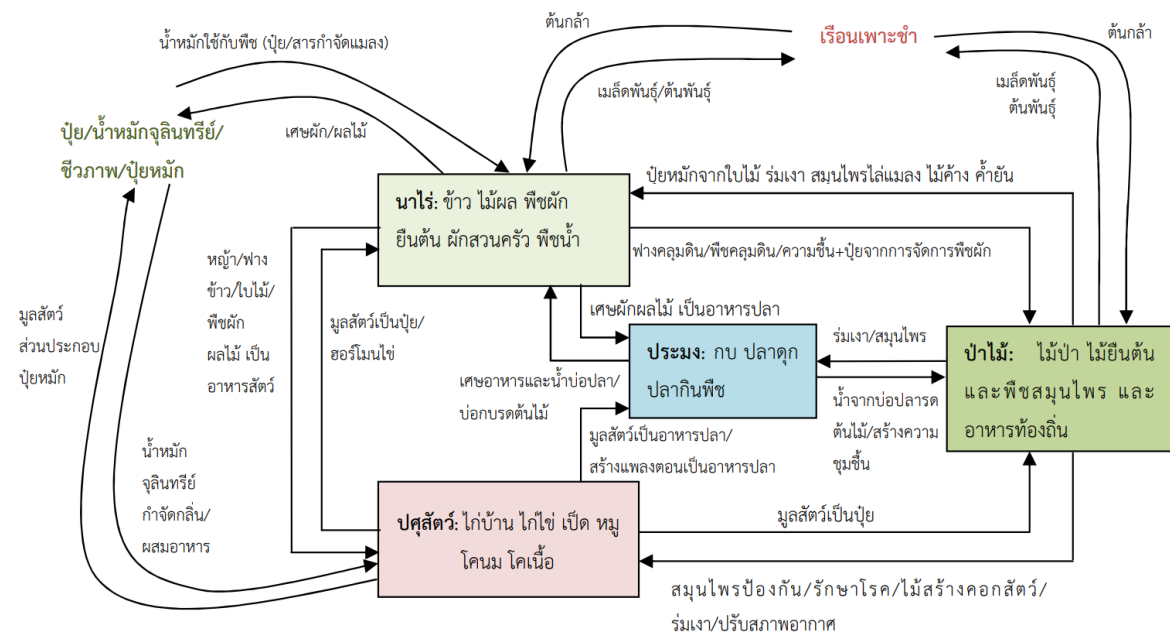
๑) นา/ไร่/สวน คือ กิจกรรมการปลูกพืชที่นิยมปลูกในระบบวนเกษตรทั่วไป หรือพืชเกษตรส่วนใหญ่ต้องการการดูแลจัดการที่ดีเพื่อให้ได้ผลผลิตสำหรับการบริโภคและจำหน่าย ตัวอย่างเช่น ข้าวและพืชไร่ พืชสวน พืชชนิดต่าง ๆ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ขนุน มะม่วง น้อยหน่า ลำไย ลิ้นจี่ ฝรั่ง มะละกอ มะนาว แค พืชผักและผักสวนครัวต่าง ๆ เช่น สลัด พริก มะเขือ ถั่วฝักยาว ชะอม ข่า ตะไคร้ กะเพรา โหระพา เป็นต้น

๒) ป่าไม้ คือ กิจกรรมการอนุรักษ์พืชป่า พืชท้องถิ่น ทั้งที่มีอยู่เดิมในแปลงหรือปลูกเพิ่ม ส่วนใหญ่เป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ต้องดูแลรักษามากเหมือนพืชกลุ่มแรก (พืชเกษตร) เป็นกลุ่มไม้ป่า ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพรและพืชอาหารท้องถิ่น วัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นไม้ใช้สอย เชื้อเพลิง อาหารท้องถิ่น สร้างอาหารธรรมชาติ สมุนไพร รวมถึงเป็นการอนุรักษ์พันธุ์กรรมท้องถิ่น สร้างพื้นที่ป่าและการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น สัก พะยุง ยางนา มะค่าโมง เต็ง รัง พลวง สะเดา กฤษณา ชิงชัน มะขามเปรี้ยว มะขามป้อม ขี้เหล็ก ตะเคียน ประดู่ ไม้ ชะมวง หมากเม่า หวาย ตั้ว ผักหวานป่า กลอย บุก มันพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ ฟ้ายะลวยโจร ขมิ้น ตะไคร้หอม เป็นต้น

๓) ปศุสัตว์ คือ กิจกรรมเลี้ยงสัตว์ทุกชนิดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภคและขายรวมถึงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย สัตว์ใหญ่ เช่น โคเนื้อ โคนม กระบือ สัตว์เล็ก เช่น สุกร แพะ สัตว์ปีก เช่น ไก่บ้าน ไก่ไข่ เป็ด เป็นต้น รวมถึงการอนุรักษ์สัตว์พื้นเมืองต่าง ๆ เช่น แอ้ กิ้งก่า นก แมลงต่าง ๆ

๔) ประมง คือ กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลาดุก ปลาช่อน ปลาหมอ ปลานิล และปลาถิ่นพืชชนิดต่าง ๆ หอย และสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำต่าง ๆ เช่น กบ อึ่งอ่าง เขียด เป็นต้น โดยวิธีการเลี้ยง อาจจะเป็นการเลี้ยงตามสภาพธรรมชาติ หรือขุดสระน้ำ คลองน้ำ ทำบ่อเลี้ยงขนาดเล็กโดยใช้วัสดุอื่น ๆ เช่น บ่อซีเมนต์ บ่อพลาสติก หรือการเลี้ยงปลาในนาข้าว

หากเกษตรกรนำไปปฏิบัติครบทั้ง ๔ องค์ประกอบ และมีการจัดการที่ดี มีการเกื้อกูลกันของ กิจกรรมย่อยต่าง ๆ ในระบบ จะสามารถสร้างประโยชน์ให้กับเกษตรกรได้มาก ซึ่งนอกจากกิจกรรมข้างต้น แล้วเกษตรกรยังมีการผลิตปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ใช้เองเพื่อลดต้นทุน เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ การใช้เศษผักเป็นอาหารสัตว์ และปุ๋ยหมัก รวมทั้งการเพาะกล้าไม้ ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุน ลดการใช้สารเคมี และสร้างอาหารและสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยมากขึ้น (อาทิตยา พองพรหม และคณะ, ๒๕๖๐)

ที่มา: อาทิตยา พองพรหม และคณะ, ๒๕๖๐

ภาพที่ ๑๖ แสดงความสัมพันธ์ของกิจกรรมในแปลงวนเกษตรของเกษตรกร

๓.๒ เป้าหมายของการปรับเปลี่ยน

๓.๒.๑ พันธุกรรมพืชในระบบวนเกษตร

พันธุกรรมพืชในระบบวนเกษตร

พันธุกรรมพืชในระบบวนเกษตร

เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เป็นฐานความมั่นคงทางอาหารทำให้เกิดสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของเกษตรกรไทย

ความสำคัญ

พันธุกรรมพืชในระบบวนเกษตร ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความมั่นคงทางอาหารโดยตรง ซึ่งความมั่นคงในนี้เกิดจาก การมีพันธุ์พืชเป็นของตนเอง การที่เกษตรกรสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เพื่อเพาะปลูก แลกเปลี่ยน และแบ่งปันผลผลิต เพื่อลดการค่าใช้จ่ายสำหรับการขยายพันธุ์กรรมพืช ทำให้เกษตรกรมีคลังอาหารไว้บริโภคสามารถพึ่งพาตนเองได้

ตัวอย่าง

- ภาคเหนือ**
สักทอง ชาพันธุ์อัสสัม
กาแฟพันธุ์โรบัสต้า พันธุ์ข้าวเชียงใหม่
- ภาคอีสาน**
พะยูน ประดู่ป่า เต็ง ข้าวเจ้าหอมดง
อ้อยพันธุ์อุทอง
- ภาคกลาง**
กล้วยนา กันเกรา พะยอม
ข้าวโพดราชินีกับกิมสยาม
- ภาคใต้**
ข้าวสังข์หยด ยางนา ตะเคียนทอง
หลุมพอ สะเดาเทียม

ประโยชน์ของพันธุกรรมพืช

- ช่วยให้เกษตรกรมีผลผลิตที่ได้คุณภาพในระยะยาว ทำให้มีผลผลิตหลากหลายและมีคุณค่าทางอาหารมากขึ้น
- ช่วยลดสารเคมีที่ใช้ในการเร่งผลผลิต
- สามารถใช้ประโยชน์จากพืชได้อย่างหลากหลายทั้งในด้านของอาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และปุ๋ย
- สามารถดึงประโยชน์จากพืชมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหน้าที่เป็นแนวกันลมและปรับปรุงดิน

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๑๗ พันธุกรรมพืชในระบบวนเกษตร

๓.๒.๒ วนผลิตภัณฑ์

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๑๘ วนผลิตภัณฑ์

๓.๒.๓ การใช้ประโยชน์จากต้นไม้

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๑๙ การใช้ประโยชน์จากต้นไม้

๓.๒.๔ การประกอบการในระบบวนเกษตร

การประกอบการ ในระบบวนเกษตร

ปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสำคัญกับที่มาของอาหารมากขึ้น มองหาสินค้าและบริการที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น สินค้าที่มีความเป็นธรรมชาติ และมีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ผลิตภัณฑ์จากการประกอบการในระบบวนเกษตร จึงเป็นสินค้าที่ตรงตามความต้องการของตลาด มีศักยภาพในการแข่งขันสูง โดยแบ่งแหล่งรายได้จากการประกอบการในระบบวนเกษตรออกเป็น 5 แหล่ง ดังนี้

แหล่งที่ 1

ต้นไม้/เนื้อไม้

สามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรได้หลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น การนำไปสร้างบ้านเรือน งานหัตถกรรม การทำถ่าน เป็นต้น รวมทั้งการนำมาใช้เป็นหลักประกันทางธุรกิจในอนาคตจากการปลูกต้นไม้มีค่า ไม่เศรษฐกิจต่าง ๆ

แหล่งที่ 2

พืชอาหาร/สมุนไพร

การปลูกพืชอาหารและสมุนไพรไว้บริโภคจำหน่าย และเป็นยารักษาโรค รวมทั้งแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและชุมชน

แหล่งที่ 3

ปศุสัตว์และประมง

เกษตรกรสามารถสร้างรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ในระบบวนเกษตร ได้จากการเพาะเลี้ยงปศุสัตว์และประมง เพื่อจำหน่ายเป็นพันธุ์สัตว์ เนื้อสัตว์ หนึ่งสัตว์ กระดูก หรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อนำสู่ตลาดต่อไป

แหล่งที่ 4

แมลง

เกษตรกรสามารถมีรายได้จากการเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ กระแสแหล่งอาหารทางเลือกใหม่เพื่อทดแทนเนื้อสัตว์ อาทิ ผีเสื้อไหม่ม ผีเสื้อไหม่ ชันโรง จิ้งหรีด ครั่ง ซึ่งสร้างประโยชน์ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ การขายน้ำผึ้งสด และการนำมาแปรรูปให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์

แหล่งที่ 5

ศูนย์เรียนรู้/ท่องเที่ยว

การสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อการถ่ายทอดเรื่องวนเกษตรให้แก่ผู้ที่สนใจ เข้ามาศึกษาดูงาน รวมถึงการปรับแต่งภูมิทัศน์เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้อีกทางหนึ่ง

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๒๐ การประกอบการในระบบวนเกษตร

๓.๒.๕ การเชื่อมโยงรายได้อื่น ๆ

การเชื่อมโยงรายได้อื่น ๆ

ด้านเกษตรของเที่ยว + ศูนย์เรียนรู้

การเชื่อมโยงรายได้อื่น ๆ ช่องทางแรก คือ เกษตรเชิงท่องเที่ยวที่เน้นนำเสนอจุดเด่น การจัดกิจกรรม การออกแบบแปลงให้น่าสนใจ เพื่อการท่องเที่ยวและการเรียนรู้

- หลังจากนั้นสามารถต่อยอดการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง เช่น ที่พัก ร้านอาหาร แหล่งเรียนรู้
- สร้างอาชีพและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

เน้นการจัดกิจกรรมบูรณาการทั้งด้านการชม ชิม ไร่ เรียนรู้ ทำกิจกรรมทางการเกษตร พร้อมทั้งนำเสนอผลิตภัณฑ์และวิสาหกิจชุมชนด้วย

ชิม

เรียนรู้

ชอป ใช้

รายได้จากคาร์บอนเครดิต

รายได้อื่น ๆ ช่องทางที่สอง คือ การสร้างรายได้จากคาร์บอนเครดิต การซื้อ-ขาย การวัด บันทึกรายการคาร์บอนเครดิตจากแปลงเกษตร

เกษตรกรจะได้ ?

- รายได้จากการขายคาร์บอนเครดิต
- ผลผลิตสูงขึ้นเพราะดินดีขึ้น
- มีรายได้ตลอดปี
- ลดความเสี่ยงจากภัยแล้ง

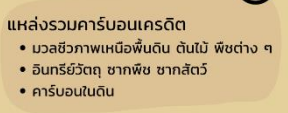
เกษตรกรต้องทำอย่างไรบ้าง ?

- ลดการใช้สารเคมี
- ลดการเผา
- ทำเกษตรโดยใช้ระบบวนเกษตร

แหล่งรวมคาร์บอนเครดิต

- มวลชีวภาพเหนือพื้นดิน ต้นไม้ พืชต่าง ๆ
- อินทรีย์วัตถุ ชากพืช ชากสัตว์
- คาร์บอนในดิน

การวัดปริมาณคาร์บอนเครดิต

- flux-based approach เป็นการวัดการแลกเปลี่ยนคาร์บอนระหว่างแหล่งเก็บและภายนอก
- Stock-based เป็นการวัดค่าโดยตรงจากต้นไม้ ดิน โดยสองวิธีนี้ควรใช้ร่วมกัน

การซื้อขายคาร์บอนเครดิต

การซื้อขายจะผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น เก็บแต้มเพื่อแลกเป็นเงินหรือสิ่งของ ด้านอุตสาหกรรมที่ต้องปล่อยคาร์บอนต้องจ่ายเงินเท่ากับการปลดปล่อยออกมา

ประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม

ทำให้บุคคลตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งการต่างจะตระหนักมากขึ้นและหาวิธีที่จะช่วยลดคาร์บอน ทำให้ระบบนิเวศสมดุลมีความหลากหลายทางชีวภาพเพิ่มขึ้น

วงษ์ครุ

แหล่งควมรู้

การจัดทำค่าย

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๒๑ การเชื่อมโยงรายได้อื่น ๆ

๓.๓ องค์ความรู้อื่น ๆ

๓.๓.๑ ไม้มีค่า ๕๘ ชนิด

ไม้ปลดลื้อค 58 กลุ่มชนิดที่สามารถปลูกและตัดได้ในที่ดิน ส.ป.ก.

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ไม้ใช้สอย

ลี้ก พะยูง ชิงชัน กระซิก กระพี้เขาควาย สารภี แดง ประดู่ป่า

ประดู่บ้าน มะค่าโมง เคี่ยม เคี่ยมคะนอง เต็ง รัง พะยอม ตะเคียนทอง

ตะเคียนหิน ตะเคียน ชันดาเมา ไม้สกุลยาง สะเดาเทียม ตะกู ยมหิน ยมหอม นางพญาเสือโคร่ง

นนทรี สัตบรรณ ตะแบกนา ตะแบกเลือด เสลา อินทนิลน้ำ ไม้สกุลจำปี กัลปพฤกษ์

เหลืองปริติยาร จามจุรี พลัมพลา กระทั่งใบใหญ่

ไม้เป็นยา

มะค่าแต้ ตีนเป็ดทะเล พฤษภ ปิป มะขามป้อม หว้า ก้นเกรา หลุมพอ

นากนุด ราชพฤกษ์ สุพรรณิการ์ มะหาด กฤษณา ไม้หอม เทพทวาร ผ่าง

ไม้อาหาร

แคนา ไม้ทุกชนิด ไม้สกุลมะม่วง สะเดา มะขาม ไม้สกุลทุเรียน

รูปถ่าย: www.rspg.or.th www.qsb.org etc.

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕

ภาพที่ ๒๒ ไม้มีค่า ๕๘ ชนิด

สรุปการปลูกแบบวนเกษตร 7 ประเภท

1. ประเภทการปลูกไม้ป่าผสมในลักษณะบ้านสวน

เพื่อนำไม้ป่าประเภทไม้กินได้ รวมทั้งไม้สมุนไพรต่าง ๆ ไปปลูกภายในบริเวณบ้านหรือสวนหลังบ้าน ขณะเดียวกันก็จะมีไม้ใช้สอยในครัวเรือนควบคู่ไปด้วย

3. ประเภทการปลูกไม้ป่าในพื้นที่นาข้าว

การปลูกไม้ป่าในพื้นที่นาข้าวเป็นการนำไม้ประเภทโตเร็วไปปลูกบนคันนาและจอมปลวกในนาข้าวเพื่อให้มีไม้สำหรับใช้สอยในครัวเรือน

5. ประเภทการปลูกผสมไม้ป่าสลัดเป็นแถวกับการปลูกพืชไร่

การปลูกผสมไม้ป่าสลัดแถวกับการปลูกพืชไร่ เพื่อให้ได้ผลผลิตทั้งทางด้านการเกษตรและการป่าไม้ในปริมาณที่เท่ากัน

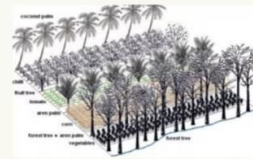
7. ประเภทการปลูกผสมไม้ 3 ชั้นเรือนยอด

การปลูกไม้ 3 ชั้นเรือนยอด เพื่อการใช้ประโยชน์แบบอนกประสงค์ และยังยืน ช่วยลดความเสี่ยงสำหรับเกษตรกรในการปลูกป่าได้โดยเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างคุ้มค่ามีความหลากหลายด้านผลผลิต

ที่มา : คู่มือสำหรับประชาชน การปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ กรมป่าไม้

2. ประเภทการปลูกไม้ผลผสมไม้ป่า

การปลูกไม้ผลผสมไม้ป่าโดยระบบวนเกษตรเป็นการปลูกไม้ป่า ไม้ผลยืนต้น และพืชไร่ ภายในพื้นที่เดียวกัน เพื่อเป็นอาหารหรือขายเป็นรายได้และเพื่อมีไม้สำหรับใช้สอยในครัวเรือน ทั้งฟืน ถ่าน และไม้เพื่อการก่อสร้าง

4. ประเภทการปลูกไม้ป่าผสมกับพืชไร่และพืชอาหารสัตว์

การปลูกไม้ป่าผสมกับพืชไร่และพืชอาหารสัตว์ เพื่อให้ได้ผลผลิตทางด้านอาหาร ไม้ฟืน ไม้ก่อสร้าง ขนาดเล็กตลอดจนการเลี้ยงสัตว์ภายในพื้นที่เดียวกัน

6. ประเภทการปลูกไม้ไผ่ผสมไม้ป่า

การปลูกไม้ไผ่ผสมไม้ป่า เพื่อการจัดการพื้นที่ที่ได้รับผลประโยชน์จากไม้ไผ่ เพื่อเป็นอาหารและใช้สอยต่าง ๆ

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี
กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕

ภาพที่ ๒๓ การปลูกพืชในระบบวนเกษตร

1. นิเวศวิทยาของเห็ดเหาะ (เห็ดเหียง เห็ดมะขอม เห็ดถอบ)

มีถิ่นไม้ในวงศ์ยาง ได้แก่ ยางนา
กระบก ยางมันหมู เหียง กราด พลอง
ตะเคียนทอง เต็ง รัง พะยอม

- นอกจากนี้ พืชเหล่านี้ยังเป็นที่อยู่อาศัยของเห็ดอีกหลายชนิด อาทิ เห็ดไข่ไก่ เห็ดขมิ้น เห็ดแดง เห็ดน้ำหมาก เห็ดปะการังสีครีมและเห็ดถ่านเล็ก

2. นิเวศวิทยาของเห็ดตับเต่า (เห็ดห้า เห็ดตับควาย)

มีหลายชนิด เช่น มะม่วง หว้า
ชมพู แด่ ชมพูพันธุ์ทิพย์
มะกอกบ้าน น้อยหน้า
มะม่วงหิมพานต์ ยางพารา
และไม้วงศ์ยาง เป็นต้น

ปลูกป่าปลูกเห็ด กินเจ็ดชั่วโคตร

เห็ดที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีหลายพันธุ์ หลายสี เป็นที่ต้องการของตลาด เพราะมีรสชาติอร่อย ปัจจุบันเริ่มลดน้อยลงและหายากขึ้นเพราะป่าถูกทำลาย หากศึกษาธรรมชาติของเห็ดแต่ละชนิดว่าเกิดใต้ต้นไม้ใดสามารถนำเชื้อไปเพาะเลี้ยงแบบธรรมชาติกับต้นไม้ชนิดนั้นได้

วิธีการนำเชื้อเห็ดใส่ในแปลง

1. ขุดเอาผิวดินบนที่เคยมีเห็ดขึ้นใส่โคนต้นไม้
2. นำเห็ดแก่มาล้างน้ำ ใช้น้ำล้างดอกเห็ด รดโคนต้นไม้หรือรากต้นไม้
3. นำเห็ดแก่หรืออ่อนใส่เครื่องปั่นจนละเอียด ผสมน้ำรดโคนหรือรากต้นไม้
4. นำเชื้อบนรุ้นมาปั้นกับน้ำ รดโคนหรือรากต้นไม้
5. นำเชื้อบนข้าวฟ่างมาใส่บนรากที่คุดินออกแล้วกลบดินตามเดิม

ที่มา : นาย อินผ่อง แก้วคำ จังหวัด เชียงราย

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (ส.ป.ก.)
กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม (กอฟ.)

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕

ภาพที่ ๒๔ การปลูกป่าและเห็ด

๘

เห็ด

มีพิษ และ กินได้

เห็ดที่ควรหลีกเลี่ยงไม่เก็บมากิน

- เห็ดที่มีสีน้ำตาล เห็ดที่มีปลอกหุ้มโคน
- เห็ดที่มีวงแหวน ไตขมวก เห็ดที่มีโคนอวบใหญ่
- เห็ดที่มีขมวกสีขาว เห็ดที่มีขมวกเห็ดเป็หนุ่
- เห็ดที่ขึ้นในมูลสัตว์หรือใกล้มูลสัตว์
- เห็ดที่ขึ้นใกล้โรงงานสารเคมี สหามกอลฟ์ หรือข้างถนน

เห็ดมีพิษ

เห็ดขมวกจิ้ง

เห็ดหัวกรวดครึ่งเขี้ยว

เห็ดระโงกหิน

เห็ดขี้ควาย

เห็ดเกล็ดขาว

เห็ดไข่หงส์

เห็ดมันปูใหญ่

เห็ดตอมกาวขยแฉ่ง

เห็ดดอกกระถิน

เห็ดกระโถงตื้นตื้น

เห็ดกินได้

เห็ดหัวแบ่ง

เห็ดโคน

เห็ดขลุ่ม

เห็ดเต้าเต่า

เห็ดเผาะ

เห็ดมันปู

เห็ดจันทน์

เห็ดหัวขามาก

แหล่งข้อมูล
<https://treeonlife.com/>
<https://www.facebook.com/Maeban.co.th>

สำนักงานการปฏิบัติที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก)
 กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
 ภาพที่ ๒๕ เห็ดมีพิษและเห็ดกินได้

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๒๖ คำแนะนำในการจัดทำหนังสือสำแดงความถูกต้องตามกฎหมายด้วยตนเอง

คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง ตามกฎหมายของไม้ด้วยตนเอง

คืออะไร ?

หนังสือแสดงความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ด้วยตนเอง
สามารถใช้เป็นเอกสารหลักฐานแสดงการได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย
เพื่อประกอบการขออนุญาตส่งออกไม้ไปนอกราชอาณาจักร

ใช้อย่างไร ?

หนังสือสีแดง ๆ สามารถนำไปแสดงต่อด่านป่าไม้ด่านแรก
หรือเป็นหลักฐานเพื่อนำเข้าโรงงานแปรรูปได้

ขอบเขตการใช้
หนังสือฉบับนี้ ?

สามารถใช้ได้เฉพาะไม้ที่ไม่ใช่ไม้หวงห้าม
ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเท่านั้น
โดยแบ่งเป็น 2 กรณี ดังนี้

1

ไม้ที่มีชื่อหรือชนิด **ไม่เป็นไม้หวงห้าม**
ที่ปลูกขึ้นหรือขึ้นเองตามธรรมชาติใน
เขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

2

ไม้ที่มีชื่อหรือชนิด **เป็นไม้หวงห้าม**
เฉพาะที่ปลูกขึ้นในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อ
เกษตรกรรม ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิ
ในที่ดินแบบ ส.ป.ก.4-01 ส.ป.ก.
4-01ก ส.ป.ก. 4-01ข ส.ป.ก. 4-01ค
หรือ ส.ป.ก. 4-01ช

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๒๗ คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง (ต่อ)

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๒๘ คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง (ต่อ)

ข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำหนังสือสำแดง ความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ด้วยตนเอง

1

การระบุตัวตน ของเจ้าของไม้

1. ชื่อต้องตรงกับเอกสารที่ดิน
2. เลขบัตรประจำตัวประชาชน หรือ เลขทะเบียนนิติบุคคล
3. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้
4. หมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้

2

แหล่งที่มาของต้นไม้

1. ขนาดพื้นที่ตามเอกสารที่ดินที่ไม้ขึ้นอยู่ โดยต้องระบุขนาดพื้นที่ให้ตรงกับเอกสารที่ดิน
2. ระบุประเภทของเอกสารที่ดิน เลขที่ วันที่ออกเอกสาร ที่ตั้งของที่ดิน ตามที่ระบุในเอกสารที่ดิน
3. การจับฝักัดทางภูมิศาสตร์ให้จับฝักัดโดยประมาณกลางแปลงที่ดิน

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๒๙ คำแนะนำในการจัดทำหนังสือสำแดงความถูกต้อง (ต่อ)

ข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำหนังสือสำแดง ความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ด้วยตนเอง

3 รายการสรุป ต้นไม้ที่ตัด

กรณีรายตัน / ท่อน

1. ลำดับต้นไม้ที่ตัด
 2. ชนิดไม้ที่ตัดในที่ดินทั้งหมดในแต่ละครั้ง ณ วันที่ทำหนังสือสำแดงฯ โดยระบุเป็นชื่อสามัญ เช่น สัก พะยูง ประดู่ ชิงชัน เป็นต้น
 3. ขนาดของต้นไม้ หน่วยเป็นเซนติเมตรโดยวัดขนาดเส้นรอบวงของต้นไม้ที่ความสูงประมาณรอบอกของผู้วัด หรือวัดที่ความสูง 130 เซนติเมตร และวัดความสูงทั้งหมดของต้นไม้ซึ่งสามารถวัดได้ เมื่อไม้ล้ม ในการวัดความยาวให้ใช้หน่วยเป็นเมตร
 4. จำนวนท่อนรวมทั้งหมดที่ถูกตัดทอนของแต่ละต้น
- หมายเหตุ เพื่อลงรายละเอียดเพิ่มเติมกรณีที่มีลักษณะพิเศษ เช่น ต้นไม้มีสองนาง มีกิ่งมาก

KG กรณี รายน้ำหนัก ปริมาตร

1. ลำดับที่ของชนิดไม้ที่ตัดฟัน
 2. ชนิดไม้ที่ตัดฟันในที่ดินทั้งหมดในแต่ละครั้ง ณ วันที่ทำหนังสือสำแดงฯ โดยระบุเป็นชื่อสามัญ
 3. ระยะปลูก (เมตร × เมตร) (หากมี)
 4. จำนวนรวมของต้นไม้แต่ละชนิดที่ถูกตัดฟัน หรือกรณีไม้ไผ่ให้ระบุจำนวนหน่อ (ถ้าสามารถระบุได้)
 5. ปริมาตรหรือน้ำหนักรวมของต้นไม้ชนิดนั้น ที่ถูกตัดฟันโดยประมาณ
- หมายเหตุ เพื่อลงรายละเอียดเพิ่มเติมกรณีที่มีลักษณะการขายแบบผสม

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๓๐ คำแนะนำในการจัดทำหนังสือสำแดงความถูกต้อง (ต่อ)

ข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำหนังสือสำแดง
ความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ด้วยตนเอง

4

หลักฐานเพิ่มเติมกรณีไม้ที่ปลุกขึ้น
มีชื่อหรือชนิดตรงกับไม้หวงห้าม

- หลักฐานการขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร
- หลักฐานข้อมูลการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกไม้
- หลักฐานการเป็นสมาชิกขององค์กรภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ เอกชน
- เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของหนังสือสำแดงฯ อาจให้มีพยานบุคคลที่น่าเชื่อถือ รับรองอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งพยานต้องเป็นผู้ที่ทราบว่าไม้ที่ตัดหรือโค่นนั้นเป็นไม้ที่ปลุกขึ้น โดยพยานสามารถเป็นบุคคลธรรมดา เช่น พยานแปลงข้างเคียง หรือ เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ตำรวจ หรือ ผู้ใหญ่บ้าน

5

การลงนาม
รับรองข้อมูล

ให้ลงนามโดยผู้ที่เป็นเจ้าของแปลงตามเอกสารที่ดินยกเว้นเจ้าของไม้
ไม่สามารถลงนามได้ อันเนื่องจากอายุมากหรือปัญหาสุขภาพให้ใช้การพิมพ์
ลายนิ้วมือแทนได้ (กรณีพิมพ์ลายนิ้วมือให้มีพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมือ 2 คน)

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๓๑ คำแนะนำในการจัดทำหนังสือสำแดงความถูกต้อง (ต่อ)

เอกสารหลักฐานในการจัดทำหนังสือแจ้งความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ด้วยตนเอง

เอกสารแนบท้ายหนังสือแจ้ง

รายต้น / ท่อน

น้ำหนัก / ปริมาตร

- สำเนาบัตรประชาชนของเจ้าของไม้
- สำเนาเอกสารแสดงการได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดินตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประเภทหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินตามแบบ ส.ป.ก. 4-01 ส.ป.ก. 4-01 ก ส.ป.ก. 4-01 ข ส.ป.ก. 4-01 ค หรือ ส.ป.ก. 4-01 ช หรือผู้รับมอบอำนาจ
- กรณีที่ดินเช่าหรือได้รับการยินยอมให้ใช้ประโยชน์จาก ส.ป.ก. ให้แนบสำเนาสัญญาเช่าหรือหนังสือยินยอมให้ใช้ประโยชน์
- แผนที่พิกัดของที่ดินที่ตั้งและขอบเขตที่ดิน สามารถวาดด้วยมือหรืออื่น ๆ (GOOGLE MAP)
- ภาพถ่ายมุมกว้างของแปลงต้นไม้ม

เอกสารแนบท้ายข้อมูลส่วนการนำเคลื่อนที่ไม้

- สำเนาสัญญาซื้อขายกรณีเจ้าของแปลงที่ดินได้ขายไม้แล้ว หรือเอกสารหลักฐานการซื้อขาย
- หากผู้ซื้อหรือเจ้าของไม้มอบอำนาจให้ผู้อื่นทำการนำเคลื่อนที่แทนให้แนบหนังสือมอบอำนาจในการนำเคลื่อนที่ พร้อมติดอากรแสตมป์ 30 บาท
- รูปถ่ายท้ายรถที่บรรทุกไม้ให้เห็นหน้าตัดไม้และเลขทะเบียนรถ
- หากเส้นทางที่นำไม้เคลื่อนที่ผ่านมีด่านป่าไม้จะต้องแจ้งเข้าเขตด่านป่าไม้เพื่อขอออกใบเบิกทางกำกับการเคลื่อนย้ายต่อไป

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๓๒ คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแจ้งความถูกต้อง (ต่อ)

ข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมและแบบฟอร์ม หนังสือแสดงความถูกต้อง ตามกฎหมายของไม้ด้วยตนเอง

กรณี ไม้ที่ปลูกขึ้นที่ไม่ใช่ไม้หวงห้าม
ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

!!สแกน คิวอาร์โค้ด

เพื่อศึกษาเอกสารเพิ่มเติมโดยละเอียด

กรมป่าไม้ ประกาศใช้หนังสือแสดงความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ด้วยตนเอง
กรณีไม้ที่ปลูกขึ้นที่ไม่ใช่ไม้หวงห้ามในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
สำหรับซื้อขายเป็นรายต้น/ท่อนและสำหรับซื้อขายเป็นรายน้ำหนักร/ปริมาตร
เป็นหนังสือรับรองความถูกต้องด้วยตนเอง (SELF-DECLARATION)
เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2565 ตามหนังสือที่ ทส 1613.2/20362

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ที่มา: กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, ๒๕๖๕
ภาพที่ ๓๓ คำแนะนำในการจัดทำหนังสือแสดงความถูกต้อง (ต่อ)

บรรณานุกรม

- อาทิตยา พองพรหม และคณะ. ๒๕๖๐. การใช้ประโยชน์จาป่าหัวไร่ปลายนาในแปลงเกษตรกรรมของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. เอกสารวิจัย ฉบับที่ ๒๔๔. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- อาทิตยา พองพรหม. ๒๕๖๑. ความรู้เบื้องต้นด้านนิเวศเกษตรเพื่อการประยุกต์ใช้ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน. เอกสารเผยแพร่ ฉบับที่ ๕๘๘. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- อาทิตยา พองพรหม และคณะ. ๒๕๖๐. แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืนด้วยการพัฒนาระบบวนเกษตรของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. เอกสารวิจัย ฉบับที่ ๒๔๕. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- อาทิตยา พองพรหม. ๒๕๖๕. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินด้านการเกษตร. เอกสารประกอบการบรรยายในการฝึกอบรมโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินภาคการเกษตร จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- อาทิตยา พองพรหม. ๒๕๖๒. หลักการและรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน. เอกสารเผยแพร่ ฉบับที่ ๕๙๖. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- อาทิตยา พองพรหม และคณะ. ๒๕๕๘. หลุมพอเพียงวิถีสู่ความพอเพียงและยั่งยืน. เอกสารเผยแพร่ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๘. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.

ภาคผนวก

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)

โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

ชั้นที่ ๑ (วนเกษตรสู่เกษตรกรรายใหม่) และ ชั้นที่ ๒ (ต้นแบบวนเกษตรรุ่นใหม่)

จำนวน ๔๕,๐๐๐ ไร่ สนับสนุนไร่ละ ๖๒๐ บาท เป็นเงินทั้งสิ้น ๒๗,๙๐๐,๐๐๐ บาท โดยใช้หลักการ

ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ในการปลูกไม้ ๕ ระดับที่มีความเกื้อกูลกันในระบบวนเกษตร

ลำดับที่	ชนิดพันธุ์ไม้/ปุ๋ย/ประมง	ขนาดความสูง (ซม.)	จำนวน/ไร่ (ต้น/ตัว/ซอง/กก.)	ระยะปลูก (ม.)	ราคาต่อหน่วย	รวม (บาท)	ที่มา
๑. ตัวอย่างพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตร							
๑	ตะเคียน	๔๐	๑	๒*๔	๒๕	๒๕	๑
๒	ยางนา	๕๐	๑	๒*๔	๒๕	๒๕	๑
๓	มะค่า	๕๐	๑	๒*๔	๓๕	๓๕	๑
๔	ไม้แดง	๕๐-๖๐	๑	๒*๔	๒๐	๒๐	๑
๕	ประดู่	๔๐-๕๐	๑	๒*๔	๒๕	๒๕	๑
๖	สัก	๔๐-๕๐	๑	๒*๔	๓๐	๓๐	๑
๗	พะยุง	๔๐-๕๐	๑	๒*๓	๒๕	๒๕	๑
๘	ไผ่ (กิ่งตอน)	๔๐-๕๐	๑	๔*๔	๓๐	๓๐	๒
๙	สะเดา	๓๐-๕๐	๑	๒*๓	๔๐	๔๐	๑
๑๐	ขี้เหล็ก	๔๐-๖๐	๑	๓*๖	๒๕	๒๕	๑
๑๑	มะขามเปรี้ยว	๖๐	๑	๔*๔	๒๕	๒๕	๑
๑๒	มะกรูด	๔๐-๕๐	๑	๕*๕	๒๕	๒๕	๑
๑๓	มะนาว	๔๐-๕๐	๑	๔*๔	๒๕	๒๕	๑
๑๔	กล้วย (แยกหน่อ)	๔๐-๕๐	๑	๒*๓	๑๕	๑๕	๒
๑๕	พริกขี้หนู	พิดละ ๒๕๐	๐.๑	ปลูกแซม	๒๕๐	๒๕	๒
๑๖	กระเพรา	พิดละ ๕๐	๐.๕	ปลูกแซม	๕๐	๒๕	๒
๑๗	ตะไคร้	กก.ละ ๓๐	๐.๕	ปลูกแซม	๓๐	๑๕	๒
๑๘	ฟ้าทะลายโจร	ซองละ ๑๓๐๐ เมล็ด	๐.๑๕	ปลูกแซม	๑๐๐	๑๕	๑
๑๙	ถั่วฝักยาว	พิดละ ๓๐	๐.๕	ปลูกแซม	๓๐	๑๕	๒
๒๐	พริกไทย (ปักชำ)	ต้นละ ๔๐	๑	ปลูกแซม	๓๕	๓๕	๒
๒๑	ชิง (G๑)	กก.ละ ๓๐	๐.๕	ปลูกแซม	๓๐	๑๕	๒
๒๒	ข่า	กก.ละ ๓๐	๐.๕	ปลูกแซม	๓๐	๑๕	๒
๒๓	มันเทศ	ยอดละ ๐.๕๐ บาท	๕๐	ปลูกแซม	๐.๕	๒๕	๒
๒. ตัวอย่างวัสดุอื่น ๆ							
๒๔	วัสดุเพาะกล้า	๑๐๕ หลุม	๑		๑๕	๑๕	๑
๒๕	วัสดุทำปุ๋ย/ปุ๋ย				๕๐	๕๐	๑

ที่มา ๑.<https://www.nanagarden.com/>

๒.<https://www.doa.go.th/nitikan/wp-content/uploads/๒๐๒๐/๐๔/กำหนดราคาพืชสวน-๖๓.pdf>

ข้อมูล ณ วันที่ ๒๖ ก.ค. ๖๕

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)

โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

ขั้นที่ ๓ ครุดันแบบวนเกษตร จำนวน ๖๖ ราย สนับสนุนรายละ ๔,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒๖๔,๐๐๐ บาท

ตัวอย่างการสนับสนุนปัจจัยของครุดันแบบ

ลำดับที่	ชนิดวัสดุ/รายการ	ขนาด	จำนวน	ราคา ต่อหน่วย	รวม (บาท)
๑	สแลนกรองแสง	กว้าง ๒ เมตร ยาว ๑๐๐ เมตร	๐.๓	๑,๘๐๐	๕๔๐
๒	ลวด	ราคาต่อ ๑ ม้วน	๕	๒๐	๑๐๐
๓	ไม้ไผ่/ไม้โครงสร้าง	หน้า ๔ นิ้ว ยาว ๖ เมตร ต่อลำ	๙	๘๐	๗๒๐
๔	ถุงดำขนาด ๒๓*๖๓	๑ กก.	๕	๕๐	๒๕๐
๕	ถุงดำขนาด ๓๓*๗๓	๑ กก.	๕	๕๐	๒๕๐
๖	แกลบดำ	กระสอบละ ๑๒-๑๕ กก.	๘	๕๐	๔๐๐
๗	ปุ๋ยคอก	๒๐ กก./ถุง	๕	๕๐	๒๕๐
๘	พันธุ์ไม้ยืนต้น/เมล็ดพันธุ์/กิ่งพันธุ์ /พันธุ์สัตว์/พันธุ์ประมง	ราคาต่อ ๑ เมล็ด/กิ่ง/ตัว	๙๐๐	๒	๑,๘๐๐
๙	อุปกรณ์เพาะกล้า/พันธุ์สัตว์/พันธุ์ประมง			๑๔๐	๑๔๐
					๔,๐๐๐

ที่มา <https://www.nanagarden.com/>

ข้อมูล ณ วันที่ ๒๖ ก.ค. ๖๕

กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

ใบสมัครเข้าร่วมโครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖

ภาพถ่าย
เกษตรกร

๑. ลำดับที่..... ๒. คำนำหน้า ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว

๓. ชื่อ.....นามสกุล.....

๔. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง ๕. เลขบัตรประชาชน

๖. วัน/เดือน/ปีเกิด..... ๗. อายุ ปี

๘. ที่อยู่ตามบัตรประชาชน

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์

๙. ที่ตั้งแปลงที่ประสงค์นำเข้าร่วมโครงการ

หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ..... จังหวัด.....

๑๐. เกษตรกรเป็นผู้ถือครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินใช่หรือไม่ ☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่

๑๑. ประเภทที่ดินที่นำเข้าร่วมโครงการ ☐ ไร่

☐ เอกชน (ระบุ) ☐เช่า ☐เช่าซื้อ ☐ โอนกรรมสิทธิ์

๑๒. พื้นที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน.....แปลง

แปลงที่ ๑ : จำนวนไร่.....งาน.....วา แปลงเลขที่..... กลุ่ม/ระวาง ส.ป.ก.ที่.....

พิกัดแปลง : Lat..... Long.....

ถ้าไม่ใช่เจ้าของแปลง (ระบุ) ชื่อเจ้าของแปลง.....

เลขบัตรประชาชนเจ้าของแปลง

ความสัมพันธ์กับเจ้าของแปลง ☐ คู่สมรส ☐ บิดา มารดา ☐ บุตร ☐ ลูกเขย/ลูกสะใภ้ ☐ อื่น ๆ (ระบุ)

แปลงที่ ๒ : จำนวนไร่.....งาน.....วา แปลงเลขที่..... กลุ่ม/ระวาง ส.ป.ก.ที่.....

พิกัดแปลง : Lat..... Long.....

ถ้าไม่ใช่เจ้าของแปลง (ระบุ) ชื่อเจ้าของแปลง.....

เลขบัตรประชาชนเจ้าของแปลง

ความสัมพันธ์กับเจ้าของแปลง ☐ คู่สมรส ☐ บิดา มารดา ☐ บุตร ☐ ลูกเขย/ลูกสะใภ้ ☐ อื่น ๆ (ระบุ)

๑๓. มีความประสงค์เข้าร่วมโครงการในชั้นใด ☐ ชั้นที่ ๑ ☐ ชั้นที่ ๒ ☐ ครุดันแบบ

ลงชื่อเกษตรกร.....
()

วันที่.....

ลงชื่อเจ้าหน้าที่.....
()

ตำแหน่ง.....

วันที่.....

หมายเหตุ* กรุณาแนบสำเนาบัตรประชาชนของเกษตรกรด้วยทุกครั้ง

แบบสอบถามการติดตามและประเมินผลโครงการ/กิจกรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

ส่วนที่ ๑ : ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

๑.๑ คำนำหน้าชื่อ ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว

๑.๒ ชื่อ..... นามสกุล.....

๑.๓ หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน

๑.๔ วัน/เดือน/ปีเกิด.....

๑.๕ ที่อยู่ตามบัตรประชาชน

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

๑.๖ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....ราย จำนวนแรงงานในภาคเกษตรราย

๑.๗ ท่านเป็นผู้ถือครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินใช่หรือไม่ ☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่ (หากไม่ใช่ กรุณากรอกข้อมูลเจ้าของแปลงในส่วนที่ ๒)

ส่วนที่ ๒ : ข้อมูลแปลงที่ดิน

๒.๑ พื้นที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน.....แปลง

แปลงที่ ๑ : จำนวนไร่.....งาน.....วา

แปลงเลขที่..... กลุ่ม/ระวาง ส.ป.ก.ที่.....

ที่ตั้งแปลง หมู่ที่..... ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

*พิกัดแปลง : Lat..... Long.....

***โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินไม่จำเป็นต้องกรอก**

ถ้าไม่ใช่เจ้าของแปลง (ระบุ) ชื่อเจ้าของแปลง.....

เลขบัตรประชาชนเจ้าของแปลง

ความสัมพันธ์กับเจ้าของแปลง

☐ คู่สมรส ☐ บิดา มารดา ☐ บุตร ☐ ลูกเขย/ลูกสะใภ้ ☐ อื่น ๆ (ระบุ)

แปลงที่ ๒ : จำนวนไร่.....งาน.....วา

แปลงเลขที่..... กลุ่ม/ระวาง ส.ป.ก.ที่.....

ที่ตั้งแปลง หมู่ที่..... ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

พิกัดแปลง : Lat..... Long.....

ถ้าไม่ใช่เจ้าของแปลง (ระบุ) ชื่อเจ้าของแปลง.....

เลขบัตรประชาชนเจ้าของแปลง

ความสัมพันธ์กับเจ้าของแปลง

☐ คู่สมรส ☐ บิดา มารดา ☐ บุตร ☐ ลูกเขย/ลูกสะใภ้ ☐ อื่น ๆ (ระบุ)

แปลงที่ ๓ : จำนวนไร่.....งาน.....วา

แปลงเลขที่..... กลุ่ม/ระหว่าง ส.ป.ก.ที่.....

ที่ตั้งแปลง หมู่ที่..... ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

พิกัดแปลง : Lat..... Long.....

ถ้าไม่ใช่เจ้าของแปลง (ระบุ) ชื่อเจ้าของแปลง.....

เลขบัตรประชาชนเจ้าของแปลง

ความสัมพันธ์กับเจ้าของแปลง

☐ คู่สมรส ☐ บิดา มารดา ☐ บุตร ☐ ลูกเขย/ลูกสะใภ้ ☐ อื่น ๆ (ระบุ)

๒.๒ ข้อมูลสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานของแปลงเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน/ที่ตั้งวิสาหกิจชุมชน

- แหล่งน้ำสำหรับการเกษตร ☐ เพียงพอ ☐ ไม่เพียงพอ
- ไฟฟ้า ☐ เพียงพอ ☐ ไม่เพียงพอ ☐ ไม่มี
- สัญญาณมือถือ ☐ มี ☐ มี แต่สัญญาณไม่เสถียร ☐ ไม่มี
- ถนน ☐ คอนกรีต ☐ ลูกกรัง ☐ ไม่มีถนน
- การคมนาคมที่เข้าถึง ☐ รถยนต์ ☐ รถจักรยานยนต์หรือจักรยาน
- ☐ เดินเท้า ☐ อื่น ๆ (ระบุ)

ส่วนที่ ๓ : รายละเอียดข้อมูลโครงการ

๓.๑ ข้อมูลรายได้ - รายจ่ายครัวเรือนเกษตรกร

ข้อมูลรายได้ - รายจ่าย	ก่อนเข้าร่วมโครงการ (บาท/ปี)	หลังเข้าร่วมโครงการ (บาท/ปี)
รายได้ครัวเรือนเกษตรกร		
- รายได้รวมในภาคการเกษตร		
- รายได้รวมนอกภาคการเกษตร		
รายจ่ายครัวเรือนเกษตรกร		
- รายจ่ายรวมในภาคการเกษตร		
- รายจ่ายรวมนอกภาคการเกษตร		

๓.๒ ประเภทแปลงที่เข้าร่วมโครงการ (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

- ☐ แปลงเกษตรกรรมปลูกพืชเชิงเดี่ยว
- ☐ แปลงเกษตรกรรมที่เข้าสู่เกษตรกรรมยั่งยืน แต่ยังไม่เป็นระบบวนเกษตร
- ☐ แปลงวนเกษตรต้นแบบ

๓.๓ กิจกรรมหลักทางการเกษตร (เช่น อ้อย ข้าว มันสำปะหลัง ฯลฯ)

ระบุ.....

๓.๔ ท่านได้เข้าร่วมอบรมโครงการวนเกษตรฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ หรือไม่

☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่ (ไม่ต้องกรอกข้อมูลข้อ ๓.๕)

๓.๕ ท่านนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาปฏิบัติ หรือ นำมาใช้ประโยชน์ หรือไม่

*(ตอบเฉพาะเกษตรกรที่ได้รับการอบรม จำนวน ๔,๕๐๐ ราย)

☐ ใช่ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

โดย ☐ นำมาใช้ในแปลง ☐ เป็นวิทยากรถ่ายทอด

☐ ช่วยเหลือ/แนะนำผู้อื่น

☐ นำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต

☐ อื่น ๆ ระบุ

☐ ไม่ได้นำไปใช้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

เนื่องจาก ☐ ขาดวัสดุ/อุปกรณ์ ☐ ไม่มีพื้นที่ดำเนินการ

☐ ขาดแหล่งทุน ☐ ไม่มีความจำเป็น

☐ ไม่มีเวลาดำเนินการ ☐ อื่น ๆ ระบุ

๓.๖ หลังการเข้าร่วมโครงการ ท่านได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่หรือไม่

☐ ปรับ ระบุขนาดพื้นที่ที่ปรับเปลี่ยน จำนวน ไร่ งาน ไร่

มีการปรับเปลี่ยนเป็น โดย (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

☐ ไม่ใช้สารเคมีในระบบการผลิต

☐ มีการผลิตปุ๋ย/สารชีวภัณฑ์ใช้เอง

☐ มีการทำกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกัน

☐ การจัดการแปลง/การปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตในแปลง

☐ มีการเพาะ/ขยายพันธุ์ไม้

☐ จำนวนไม้ยืนต้นมากขึ้น

☐ ชนิดพันธุ์ไม้มากขึ้น/ความหลากหลายชนิดพันธุ์มากขึ้น

☐ จำนวนต้นไม้ที่อยู่รอดในแปลง ไม่น้อยกว่า ๖๐ % ของจำนวนต้นไม้ที่ได้รับ

☐ เกษตรกรนำความรู้ไปใช้ในการผลิต/ต่อยอดในแปลง

☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

☐ ไม่ได้ปรับ เนื่องจาก.....

๓.๗ รูปแบบการปลูก

☐ ไม้ป่า - พืชเกษตร ☐ ไม้ป่า - สัตว์บก ☐ ไม้ป่า - สัตว์น้ำ

☐ ไม้ป่า - พืชเกษตร - สัตว์บก ☐ ไม้ป่า - พืชเกษตร - สัตว์น้ำ ☐ ไม้ป่า - สัตว์บก - สัตว์น้ำ

☐ ไม้ป่า - พืชเกษตร - สัตว์บก - สัตว์น้ำ ☐ อื่นๆ ระบุ.....

๓.๘ บันทึกสภาพพื้นที่ก่อนเข้าร่วมโครงการ (พร้อมรูปภาพประกอบ)

--	--	--

๓.๙ บันทึกการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่หลังเข้าร่วมโครงการ (พร้อมรูปภาพประกอบ)

--	--	--

๓.๑๐ ชนิดพันธุ์ไม้/ปัจจัยอื่น ๆ และจำนวนที่ได้รับการสนับสนุน

[illegible]

แบบประเมินผลการฝึกอบรม
โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน
ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖
จังหวัด

คำชี้แจง : แบบประเมินนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการอบรมภายใต้โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน
ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ ซึ่งจะนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะ ที่ได้จากแบบประเมินนี้ไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการ
ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

๑. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
๒. ช่วงอายุ ☐ ๑๕ - ๒๕ ปี ☐ ๒๖ - ๓๕ ปี ☐ ๓๖ - ๔๕ ปี ☐ ๔๖ - ๕๕ ปี ☐ ๕๖ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบประเมินผลการฝึกอบรม

โปรดให้คะแนนที่ ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ระดับ ตั้งแต่ ๑ - ๕ คะแนน (๑ หมายถึง น้อยที่สุด และ ๕ หมายถึง มากที่สุด)

รายละเอียดการประเมิน	ระดับ				
	๑ น้อยที่สุด	๒ น้อย	๓ ปานกลาง	๔ มาก	๕ มากที่สุด
ด้านเนื้อหากิจกรรม					
๑. หัวข้อบรรยายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการอบรม					
๒. ระยะเวลาทั้งหมดของการอบรม					
๓. เนื้อหาสาระในการอบรมตรงกับความต้องการ					
ด้านวิทยากร					
๑. เทคนิคการนำเสนอของวิทยากร					
๒. วิทยากรนำเสนอเนื้อหาสาระครบถ้วนและน่าสนใจ					
๓. วิทยากรสามารถสื่อสารและถ่ายทอดให้เข้าใจได้ง่าย					
ด้านการนำความรู้ไปใช้					
๑. มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่อบรม					
๒. นำความรู้ไปถ่ายทอดหรือเผยแพร่ได้					
๓. นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้					
ด้านการบริการ					
๑. สถานที่จัดอบรม					
๒. อาหาร อาหารว่างและเครื่องดื่ม					
๓. การบริการ/อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่					

ตอนที่ ๓

๑. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

๒. ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

รูปถ่าย

โครงการส่งเสริมระบบวนเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖
จังหวัด

๑.๑ ชื่อ – นามสกุล (ผู้ทำกิจกรรมในแปลง).....

๑.๒ เลขประจำตัวประชาชน

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

 วัน/เดือน/ปีเกิด.....

อายุ.....ปี

๑.๓ บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ชื่อหมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....โทรศัพท์.....

๑.๔ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนคน จำนวนแรงงานในครัวเรือนคน

๑.๕ รายได้ภาคการเกษตรต่อปีบาท

๒.๑ ที่ตั้งแปลงที่ดิน หมู่ที่.....ชื่อหมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....

๒.๒ ประเภทที่ดิน ☐ ที่ดินรัฐ

☐ ที่ดินเอกชน () เช่า () เช่าซื้อ

๒.๓ เลขที่แปลง/สัญญาเช่า..... กลุ่ม/ระวาง/เลขที่โฉนด.....

๒.๔ พื้นที่ทั้งหมด.....ไร่งาน.....วา

๒.๕ เนื้อที่ทำวนเกษตรไร่งาน.....วา

๓.๑ มีแหล่งน้ำ ☐ เพียงพอ ☐ ไม่เพียงพอ

๓.๒ ประเภทของแหล่งน้ำ ☐ บ่อบาดาล ☐ สระเก็บน้ำ ☐ คลองชลประทาน
☐ แหล่งน้ำธรรมชาติ ☐ อื่น ๆ (ระบุ.....)

๓.๓ ระบบกระจายน้ำในแปลง ☐ ไม่มี ☐ มี อย่างไร.....

.....

.....

.....

๕.๑ กิจกรรมหลักในแปลง.....

๕.๒ ชนิดของพันธุ์ไม้ในแปลง

๑) ไม้ป่า/ไม้พื้นถิ่น/ไม้หายาก.....

๒) ไม้กินได้/ไม้ผล/สมุนไพร.....

๕.๓ ปศุสัตว์.....

๕.๔ ประมง.....

๕.๕ กิจกรรมอื่น ๆเช่น น้ำหมัก ปุ๋ยหมัก แปรรูปผลผลิต เพาะกล้าไม้ เป็นต้น

๖. ปฏิทินการผลิต

กิจกรรม	ปฏิทินการผลิต											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.

๗. กิจกรรมเสริมอื่น ๆ ที่ทำในแปลง เช่น ทำปุ๋ยหมัก น้ำส้มควันไม้ น้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น

.....

.....

.....

๘. การแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกิน

.....

.....

.....

๙. ผังแปลง (แสดงกิจกรรมตามการแบ่งพื้นที่ ข้อ ๘ เช่น ปลูกสั้ก ข้าว บ่อเลี้ยงปลา และอื่น ๆ) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างผังแปลงเกษตรกร

๑๐. ประโยชน์ที่ได้จากการทำวนเกษตร

๑๐.๑ ด้านเศรษฐกิจ

.....

.....

.....

๑๐.๒ ด้านสังคม

.....

.....

.....

๑๐.๓ ด้านสิ่งแวดล้อม

.....

.....

.....

๑๑. องค์ความรู้ (ที่ถ่ายทอดได้ เช่น การขยายพันธุ์พืช การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การสกัดน้ำมันหอมระเหย เป็นต้น)

๑๑.๑ องค์ความรู้.....

๑๑.๒ ขั้นตอน/กระบวนการในการทำ

.....

.....

.....

๑๒. กิจกรรมศูนย์เพาะขยายพันธุ์พืช/ปศุสัตว์/ประมง

๑๒.๑ สมาชิกกลุ่ม.....ราย

๑๒.๒ กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรม อย่างไร

.....

.....

.....

๑๒.๓ ชนิดพันธุ์พืช/ปศุสัตว์/ประมงที่กลุ่มร่วมผลิต

๑) ชนิด..... ปริมาณ..... (หน่วย เช่น ต้น กิ่ง กก. เมล็ด)

๒) ชนิด..... ปริมาณ..... (หน่วย เช่น ต้น กิ่ง กก. เมล็ด)

๓) ชนิด..... ปริมาณ..... (หน่วย เช่น ต้น กิ่ง กก. เมล็ด)

๔) ชนิด..... ปริมาณ..... (หน่วย เช่น ต้น กิ่ง กก. เมล็ด)

๕) ชนิด..... ปริมาณ..... (หน่วย เช่น ต้น กิ่ง กก. เมล็ด)

๑๒.๔ การแจกจ่ายพันธุ์กรรมพืช/ปศุสัตว์/ประมง

๑) สมาชิกกลุ่ม จำนวน..... ราย ประเมินการแจกจ่าย (หน่วย เช่น ต้น กิ่ง กก. เมล็ด)

๒) คนในชุมชน จำนวน..... ราย ประเมินการแจกจ่าย (หน่วย เช่น ต้น กิ่ง กก. เมล็ด)

๓) อื่น ๆ.....(ระบุ)..... จำนวน..... ราย ประเมินการแจกจ่าย (หน่วย เช่น ต้น กิ่ง กก. เมล็ด)

๑๓. สินค้าเกษตร/แปรรูปในแปลงวนเกษตร (เช่น น้ำมันหอมระเหยจากตะไคร้ ๑ ลิตร เห็ดโคน ๑๐๐ กก. ปุ๋ยหมัก ๑ ตัน และน้ำหมัก ๕ ลิตร เป็นต้น)

๑๓.๑) ชนิด.....	ปริมาณกก./ลิตร/ถุง/ตัน ฯลฯ
๑๓.๒) ชนิด.....	ปริมาณกก./ลิตร/ถุง/ตัน ฯลฯ
๑๓.๓) ชนิด.....	ปริมาณกก./ลิตร/ถุง/ตัน ฯลฯ
๑๓.๔) ชนิด.....	ปริมาณกก./ลิตร/ถุง/ตัน ฯลฯ
๑๓.๕) ชนิด.....	ปริมาณกก./ลิตร/ถุง/ตัน ฯลฯ

๑๔. ภาคนิสัยสนับสนุน (รัฐ เอกชน และอื่น ๆ)

๑๔.๑) หน่วยงาน.....	กิจกรรม/การสนับสนุนอย่างไร.....
๑๔.๒) หน่วยงาน.....	กิจกรรม/การสนับสนุนอย่างไร.....
๑๔.๓) หน่วยงาน.....	กิจกรรม/การสนับสนุนอย่างไร.....
๑๔.๔) หน่วยงาน.....	กิจกรรม/การสนับสนุนอย่างไร.....
๑๔.๕) หน่วยงาน.....	กิจกรรม/การสนับสนุนอย่างไร.....

๑๕. ภาพประกอบการทำกิจกรรมวนเกษตรในแปลง

หมายเหตุ ขอความร่วมมือส่งกลับให้ สฟท.ทาง Email: foodbank๘@gmail.com ภายในวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖
ติดต่อสอบถาม โทรศัพท์ ๐ ๒๗๑๔๔๓๒